

SLEKT OG DATA

MEDLEMSBLAD FOR SLEKT OG DATA

| ÅRGANG | 28 | NR. 4 | 2017 |

TEMA:
Europa

Guide til
syv land

Innvandring
til Norge

Svenske arbeidere og
danske embetsmenn

MEDLEMSBLAD

for Slekt og Data.
Utkommer med
4 nummer pr. år

ABONNEMENT

for bibliotek og liknende
institusjoner kan tegnes
for kr. 500,- pr. år.

ANNONSER

kan tegnes ved
henvendelse:
TLF: 22 42 24 00
E-POST:
generalsekretar@slektogdata.no

SLEKT OG DATA

POST/BESØKSADRESSE:
Øvre Slottgate 2B,
0157 Oslo
TLF: 22 42 24 00
www.slektogdata.no

REDAKTØR

Anne Schiøtz
E-POST:
generalsekretar@slektogdata.no

REDAKSJONSLEDER

Ida Bergitte Andersen Hundvebakke
E-POST:
idah@slektogdata.no

OPPLAG

10 700

DESIGN OG LAYOUT

Morten Hernæs,
07 Media – 07.no

TRYKK

07 Media – 07.no

ISSN 0803-0510

SLEKT OG DATA

INNHold

LEDER

- 2 De nordiske sporene
i våre slektstrær

TEMA

EUROPA

- 4 De lange linjene i norsk
innvandringshistorie
- 8 Slik slektsforsker du i Sverige
- 12 Kom til Norge i
jakt på et bedre liv
- 16 Her kan du finne
dine danske forfedre
- 18 Makten som kom utenfra
- 20 En viril danske
– til begjær og besvær
- 24 Slektsforskning i
de tusen sjøers land
- 29 Vive la France!
Slektsforskning i Frankrike
- 32 Har du tyske aner?
Slik finner du dem
- 36 Kilder til de som dro østover
- 40 En liten guide til slekts-
forskning i Storbritannia
- 42 Sporet opp familiens
spennende historie

ORGANISASJON

- 46 Få hjelp med slektsforskningen
din av Slekt og Data
- 46 Nå kan det bli gratis
å slektsforske i Sverige

FORSIDEN

Arbeidere ved Nygruva på Folldal verk
på 1940-tallet. Gjennom årene har flere
ulike nasjonaliteter kommet til Norge for
å livnære seg med gruvedrift.

FOTO: UKJENT/MUSEA I NORD-ØSTERDALEN

4

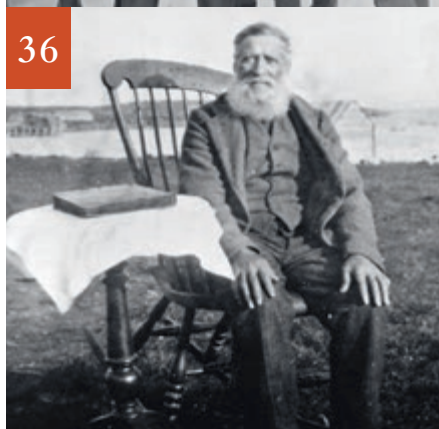

12

24

36

42

LEDER

De nordiske sporene i våre slektstrær

De kom med støvlene hengende over skulderen for
å spare skosålene, barfotjentene som gikk fra Sverige
til Østfold. De kom med verktøy og håndverks-
kunnskap, svenskene som var med på å starte opp
gruver og jernverk, og bygde jernbane i Norge.
Oppsving i fiskeriet nordpå trakk til seg arbeids-
ledige og sultne naboer fra Finland.

De danske futene og prestene kom så definitivt,
for noe eget universitet hadde vi ikke her i Norge
før 1811. Alle har de satt spor etter seg, mange i form
av et stort antall etterkommere. De fleste av oss har
nok derfor funnet noen i slektstreet vårt, som kom fra
et av nabolandene. Kanskje du kjenner igjen følelsen
av å ha møtt en liten vegg akkurat der? Hvordan lete
etter en oldemor fra Sverige, eller en tippoldefar
som var dansk fut?

Med unntak for det finske språket er det heldigvis
ikke så store språklige barrierer mellom de nordiske
nabolandene. Derfor klarer vi å tolke det vi finner i
både svenske og danske kilder. Men vi støter fort på
forskjeller som kan gi ekstra utfordringer. Det kan
være ulike måter å ordne arkiv på, og det kan være
at kildene ikke er så lett tilgjengelige på nett. Nå kan

det være mye positivt også, bare tenk på de svenske
husforhørslengdene, en rik kilde for slektsforskere.
Vi kan bare ergre oss over at vi ikke har noe til-
svarende i Norge.

Følger du med på TV-serien om *Historien om
Danmark*? Lærerikt og relevant også for nordmenn,
og så minner den oss på at grensene mellom Danmark,
Sverige og Norge i lange perioder har vært ganske
flytende. Vi er i grunnen en eneste stor familie her
oppe. Det gjelder også slektsforskning, det er mer
som binder sammen enn som skiller oss.

Tone Moseid

LEDER I SLEKT OG DATA

// Nå kan det være mye positivt også,
bare tenk på de svenske husforhørs-
lengdene, en rik kilde for slektsforskere.
Vi kan bare ergre oss over at vi ikke har
noe tilsvarende i Norge. //

De lange linjene i norsk innvandringshistorie

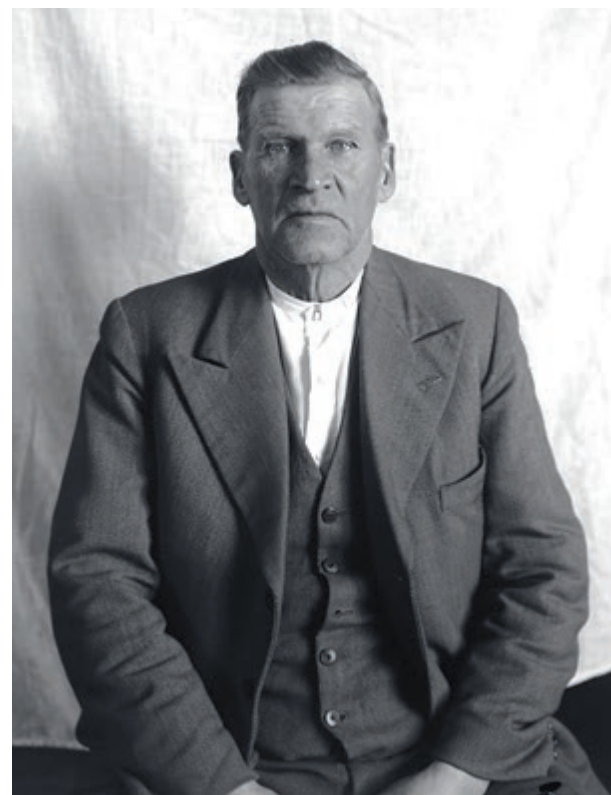
Norge har alltid hatt innvandring. Men hvem har kommet og hvor kom de fra? Og ikke minst, hvilke grunner har de hatt for å komme hit?

IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– Det har vært tre store innvandringskategorier i norsk historie. Spesialister, arbeidsinnvandrere og flyktninger. Og disse tre typene dominerte i ulike perioder. Spesialistene dominerte i de tidligste periodene. Fra midten av 1700-tallet kom arbeidsinnvandrerne. Og vår nyere tid, det 20. hundreåret, har vært preget av flyktninger, sier Knut Kjeldstadli.

Han er professor i historie ved Universitetet i Oslo, og har jobbet med migrasjonshistorien i en årrekke. I tillegg har han blant annet vært redaktør for trebinds-verket *Norsk innvandringshistorie*.

Dette bildet er merket med tittelen «Carl Vesterås, svensk, gift med Johanne Elvsveen». Mange svenske menn og kvinner giftet seg med nordmenn. FOTO: SIMEN BAARDSETH/DOMKIRKEODDEN

FRA STEINMURERE TIL MYNTMESTERE

Spesialistene ble hentet inn utenfra fordi det var mangel på deres sakkyndighet i Norge. De ble hentet for å gjennomføre prosjekter og å dekke spesialoppgaver. Dette måtte til, fordi Norge lenge var en periferi.

– Engelske steinmurere ble for eksempel hentet inn da Nidarosdomen skulle bygges på 1100-1200-tallet. Og da kongen og kirken skulle utstede mynt, måtte også de hente inn kompetent arbeidskraft i form av myntmestere, sier Kjeldstadli.

Siden Norge var en periferi, måtte det gjøres attraktivt for disse spesialistene å komme hit. Blant annet gjennom gode lønninger. Andre kom utover i tidlig nytid fordi de så på Norge som et mulighetenes marked.

– Her var det naturressurser som fiske og trelast, men også mineraler som la grunnlag for bergverksindustrien. Noen av dem som kom, grep muligheten og så at dette kunne gjøre dem rike.

SVENSKENE DOMINERTE I SEKS GENERASJONER FREMOVER

En neste kategori var arbeidsmigranter, som kom med sin kropp og sin arbeidsvilje for å se om det var noen plass for dem i Norge. De gikk stort sett inn i den arbeidende allmuen, senere i arbeiderklassen. Fra 1750 tok det av, og det var svenskene som kom til å dominere innvandringen i seks generasjoner framover.

– Norge er interessant i den europeiske sammenhengen når det gjelder flyttemønster. For i perioden fram til første verdenskrig reiste rundt 750 000 nordmenn ut av landet. Samtidig kom det 150 000 hit, vesentlig svensker. I andre land, som Irland, var det bare utvandring, og i et land som Frankrike opplevde de kun innvandring, sier Kjeldstadli.

Mange svensker jobbet som rallere.

FOTO: KAJA PEDERSEN/NORSK INDUSTRIARBEIDERMUSEUM

PUSH- AND PULL-FAKTORER

Når vi skal forklare flyttemønster mellom land og personer, snakker vi gjerne om push- and pull-faktorer. Noe dytter deg ut av stedet eller landet du bor, samtidig som at det er noe som lokker på den andre siden. For de svenske arbeiderne lokket blant annet høyere lønninger. Mange svensker opplevde i tillegg Norge som et bedre samfunn å leve i.

– Sverige var lenge en militær maktstat, og det kan også ha påvirket hvordan man drev andre næringer, som industribedrifter. I arbeiderminnene Edvard Bull samlet inn på 1950-tallet, beskrev flere svensker at det var friere å leve her enn i hjemlandet, sier Kjeldstadli.

I tillegg til svenskene kom det også en del dansker og tyskere hit, mye fagarbeidere eller håndverkere. Men sammenliknet med svenskene blekner antallet.

– Det var også noen andre nasjonaliteter som kom. I bedriften i Tyssedal fantes en gruppe franskmenn, som ivaretok eiernes interesser. De holdt oppe sin franskhets; en underforening av kulturorganisasjonen Alliance Française var det plass til oppe i steinrøysa, sier Kjeldstadli.

LITE ARBEIDSINNVANDRING MELLOM 1920 OG SENT 60-TALL

De svenske arbeiderne stoppet å komme til Norge rundt 1920. Etter dette ble det ingen stor arbeidsinnvandring

igjen før pakistanerne, tyrkerne, marokkanerne og inderne kom på sent 1960-tall.

– Fra 1920 var det krise i Norge, og arbeidsløsheten var stor, faktisk større enn i Sverige og Danmark. Da kunne man heller være hjemme å sulte enn å komme hit og gjøre det, sier Kjeldstadli.

FØRSTE KJENTE FLYKTNINGER I 1250

Den siste innvandringskategorien er flyktningene. De første kjente flyktningene kom til Norge i 1250.

– Det var vepsere, som var en russisktalende folkegruppe som ble presset vestover på grunn av mongolske bevegelser. De fikk lov av Kong Håkon Håkonsson til å komme til Norge, og bosatte seg i Malangen. Men da må en legge til at samene definitivt så Malangen som sitt område, sier Kjeldstadli.

Kvenene som kom over grensa fra Finland og fra Tornedalen i Sverige, noen fra 1500-tallet, de fleste på 1800-tallet, kunne man kalle økonomiske flyktninger eller miljøflyktninger.

– De kom fra til tider ekstreme forhold, på grensen til hungersnød. Senere kom det noen enkeltflyktninger, for eksempel en del polakker i eksil. Den neste store flyktninggruppen kom fra 1880 og framover. Det var jødene. Det hadde kommet noen jøder også tidligere.

Av de nesten en million nordmennene som emigrerte til USA, var det også noen som vendte tilbake til Norge etter en tid over dammen. FOTO: DOMKIRKEODDEN

De var vestjoder, opprinnelig på flukt fra inkvisisjonen i Spania og Portugal. En del hadde slått seg ned i Danmark, og noen av disse kom til Norge etter opphevingen av forbudet mot jøder i Grunnloven i 1851.

Jødene som innvandret fra 1800-tallet, kom fra Øst-Europa og var på flukt fra tsarens pogromer. Ofte dro faren først for å sjekke om det var mulig å bosette seg her og overleve økonomisk. Så kom familien etterpå.

– Det er et mønster vi kan finne flere steder i innvandringshistorien, sier Kjeldstadli.

VERSTE DU KUNNE GJØRE VAR Å VÆRE FATTIG

Jødene ble tatt imot litt forskjellig, alt etter hvor de kom fra.

– Det verste du kunne gjøre var ikke å ha en annen religion, det var å være fattig. Jødene som kom søfra ble tatt inn i Danmark/Norge uten problem, fordi myndighetene mente at de hadde kapital og kunnskap som var nyttig for landet. Østjødene ble derimot sett

som fattige, og drev ofte med byttehandel eller tigging. Staten fryktet derfor at de skulle bli en økonomisk byrde. Likevel bosatte en del seg her, sier Kjeldstadli.

Senere kom det politiske flyktninger på flukt fra Hitler i mellomkrigstiden. Fra 1948 kom det mange tsjekkoslavaker, og i 1956 kom ungarene. Deretter kom det gradvis flere flyktninggrupper fra andre deler av verden.

TILBAKEVENDT NORSKAMERIKANERE

I tillegg til de tre innvandringsgruppene vi nå har nevnt, kommer det også noen som ikke helt passer inn i de ulike kategoriene. Den kanskje største er norsk-amerikanere som kom tilbake til Norge. Mange av dem hadde bodd i USA svært lenge, og flere hadde frasagt seg sitt norske statsborgerskap. I 1920 var det 50 000 personer fra denne gruppa i Norge.

– Noen av dem kom fordi de hadde oppnådd sine mål, som å nedbetale gjeld eller tjene opp nok penger til

Kvenene kom til Norge fra 1500-tallet. Her er en ung kvensk jente. FOTO: ELLISIF RANNVEIG WESSEL/FINNMARK FYLKESBIBLIOTEK

å kjøpe familiegården. Men de fleste kom på grunn av stadig dårligere tider i USA. Det er historier om folk som gikk i land med fem cent i lomma, som det eneste de eide, sier Kjeldstadli.

FRA LEIDEBREV TIL PASSTVANG

Noen vil kanskje lure på hvilke restriksjoner og lover som møtte de som ønsket å komme inn i landet. Det har variert mye gjennom tiden.

– I de tidligste tidene måtte du ha et leidebrev der noen gikk god for deg, for å kunne ferdes fritt i landet. Men Norge var lenge en svak stat, med få statlige ansatte og svakt utbygde kommunikasjonsmidler. Så viljen til å kontrollere kan ha vært større enn evnen til å gjøre det. På 1700-tallet ble passkontrollen innført, og du måtte bli skrevet inn i passprotokoller for å komme inn. Men så

kom liberalismen, og inspirerte flere europeiske land til å bygge ned restriksjoner mot ferdsel over grensene. Det førte til at Stortinget avskaffet passtvangen i 1860. Denne ble gjeninnført i 1901. Da fikk man i tillegg innført utvisningsregler. Primært var det for å kunne utvise en gruppe vi, satt på spissen, kan kalle «fulle og fattige svensker». Så det var like fullt en lov man innførte for å kvitte seg med et sosialt problem, som en fremmedlov. Den virkelige energiske kontrollen av utlendinger kom under første verdenskrig. Seinere har innvandringslovene holdt seg ganske stabile på dette nivået, sier Kjeldstadli.

– ENDRINGER SKAPER OFTE FREMMEDFRYKT

Som med restriksjonene, har også synet på dem som kommer variert gjennom tiden. Som nevnt tidligere ble gjerne fattige grupper slått hardere ned på enn de ressurssterke. Men synet på ulike grupper har også i en del tilfeller svingt.

– Kvenene hadde for eksempel lenge høy prestisje, men etter hvert skiftet de plassering i det norske mentale bildet. Plutselig ble de sett på som en annen rase og mistenkt for å være unasjonale. Stort sett ser vi at synet på innvandrere har endret seg i takt med endringer i samfunnet. Skjer det store omstillinger i et samfunn, øker gjerne fremmedskepsisen og de «fremmede» får skylden for endringene som skjer. Så skjedde i overgangen fra jordbruks- til industrisamfunn rundt 1900, og så har skjedd i den siste generasjonens overgang fra industrisamfunn til et informasjons- og tjenestesamfunn, sier Kjeldstadli.

NOEN KILDER TIL INNVANDRERE I NORGE GJENNOM TIDENE

Arkiv etter folkeregisteret. Her finner du hovedregisterkort over alle personer som var fast bosatt i en kommune. Disse arkivene finnes i de ulike statsarkivene.

Arkivet etter Sentralpasskontoret/Statens utlendingskontor. Sentralpasskontoret (CPK) behandlet i første rekke saker vedrørende tvilsomme pass- og visumsøknader fra 1917 inntil vi fikk en ny fremmedlov i 1927. Da den nye fremmedloven trådte i kraft i 1928, fikk CPK utvidet sitt arbeidsfelt og sitt myndighetsområde. I tillegg til pass- og visumsaker fikk kontoret nå også myndighet til å gi utlendinger arbeidstillatelser. Kontoret ble den overordnede sentralledelse for landets fremmedkontroll. Fra 1932 ble også CPK ankeinstans i utvisningssaker. I 1957 erstattet en ny fremmedlov den gamle fremmedloven av 1927. Fra samme dato ble Sentralpasskontoret avløst av Statens Utlendingskontor (SU). Den nye loven og det nye navnet innebar ingen vesentlige endringer i kontorets arbeids- eller myndighetsområde. I Riksarkivet finnes arkivet etter kontoret. Det består av kopibøker 1947–51 og 1980–1987, journaler fra 1917–1949 med

journalregistre fra 1935 og et generelt sakarkiv som er delt i to fra 1919–1943 og fra 1948–1987.

Arkivet etter utenriksstasjonene. Utenriksstasjonene har siden 1905 vært mottaksstasjoner for visumsøknader i mange tilfeller. I arkivet etter en del av disse stasjonene kan vi derfor finne visumsøknader. Arkivet finnes i Riksarkivet.

Arkivet etter Det norske flyktningeråd. Det norske flyktningeråd ble opprettet 1. januar 1953 av Sosialdepartementet. Organisasjonen var opprinnelig sammensatt av fire avdelinger: Innenlandsavdelingen, Utenlandskomiteen, Budsjett- og administrasjonskomiteen og Lånekassa for flyktninger. Arkivet etter Innenlandsavdelingen er avlevert til Riksarkivet. Arkivet består for en stor del av personmapper over flyktninger fra ulike land. Riksarkivet har også mottatt arkivet etter de andre avdelingene i Flyktningerådet fram til ca. 1990.

KILDER: ARKIVERKET OG DERES RAPPORT
«DEN SENTRALE STATLIGE UTLENDINGSFORVALTNINGEN 1945–2008»

Slik slektsforsker du i Sverige

ALEXANDER/OLYMPIA

Skal du finne dine svenske aner må du først finne ut så mye som mulig om disse personene i norsk arkivmateriale før du går over til det svenske. Forsøk å følge din formor eller forfar helt til grensen. Du kan så begynne arbeidet på andre siden. Vi skal nå ta for oss noen av kildene du da kan bruke.

■ ANNELI ANDERSON

■ Mellerud Museum og Släktsforskningsarkiv

Fra 2018 blir det sannsynligvis gratis å slektsforske i Sverige gjennom det svenske Riksarkivet. Du kan lese mer om dette i en egen artikkel i bladet.

I husforhørene kan du følge en familie gjennom mange år.
FOTO: OSCAR FÄRDIG/BOHUSLÄNS MUSEUM

På grunn av endringene som trolig kommer har vi valgt å fokusere mest på de svenskene kildene i denne artikkelen, mer enn på de ulike sidene hvor disse finnes. Dette fordi det i dag er vanskelig å vite hvilket kildetilbud de ulike aktørene vil tilby fremover. To av de mest brukte søkesidene for slektsforskere er i dag ArkivDigital og Riksarkivets SVAR. I dag må du betale for begge, men om budsjettforslaget som avgjør om endringen blir en realitet går gjennom – faller trolig betalingsmuren til SVAR fra 1. februar.

DE SVENSKKE ARKIVENE

I Stockholm ligger det svenske Riksarkivet. Som i Norge finnes det her arkivmateriale etter sentral-administrasjonen.

I tillegg finnes det åtte ulike landsarkiv, som har arkivmateriale knyttet til de ulike lenene (län). Lenene kan sammenlignes med våre fylker. Dette er de ulike arkivene:

- ➔ Lund omfatter Skåne, Blekinge og Hallands len.
- ➔ Vadstena omfatter Östergötland, Jönköping, Kalmar og Kronobergs len.
- ➔ Göteborg omfatter Göteborg og Bohuslän, Skaraborg og Älvsborgs len.
- ➔ Visby omfatter Gotlands len.
- ➔ Uppsala omfatter Uppsala, Södermanland, Örebro, Västmanland og Kopparbergs len.
- ➔ Karlstad som omfatter Värmlands len.
- ➔ Östersund omfatter Jämtlands len.

Svensk familie fremfor huset sitt. FOTO: ANNA WILHELMINA HEDSTRÖM/ ÖREBRO LÄNS MUSEUM

➔ Härnösand omfatter Gävleborg, Västernorrland, Västerbotten og Norrbottens len.

Som i Norge, skal alle svenske kommuner ha et arkiv. Der kan du finne opplysninger knyttet til alle kommunale tjenester, som skole, enkelte handlinger knyttet til politiet, barnevernet (barnavårdsnämnden), fattigvesenet (fattigvårdsärenden) med mer. Disse opplysningene kan finnes fra 1863, som var året da den kommunale forvaltningen ble innført.

I de større byene finnes det byarkiv (stadsarkiv) og de fungerer på samme måte som de kommunale arkivene. Byarkivet i Stockholm er dessuten landsarkivet for Stockholms len.

I Stockholm finner du også Krigsarkivet, som har arkivmaterialet knyttet til militære handlinger. Forsker du på en person som ble innrullert i det svenske militæret, kan du finne opplysninger om vedkommende her.

LITT OM GEOGRAFI

Den svenske geografien har endret seg gjennom årene. For eksempel har det vært forandringer i lenene.

De ulike lenene har en bokstav som sitt kjennemerke, som brukes i slektsforskningen. Disse brukes om du i svenske arkiv kommer over flere steder med samme navn. Det kan skje ofte.

Det er også verdt å være oppmerksom på at for å komme noe sted med slektsforskning i Sverige, må du vite hvilken menighet (församling)/sogn (socken) den du leter etter tilhørte. Om du ønsker å se hvilket sogn som inngår i de ulike lenene, kan du finne dette på nettsiden socknar.se.

HUSFÖRHÖRSLÄNGDENE

I Sverige har vi lister over fødte, gifte og døde, samt folketellinger, akkurat som i Norge. Men det som er unikt for Sverige (og Finland) er husforhørene (husförhörslängdene). Disse ble ført av presten, og skulle ifølge loven bli gjennomført fra 1686. Men det er sjelden tilfelle. De fleste husforhør finnes fra tidlig 1700-tall, og i noen tilfeller så sent som fra tidlig 1800-tall. Slik er det for eksempel i Bohuslän, hvor mange nordmenn har sine røtter.

Husforhørene inneholder informasjon om hvor og når en person ble født, hvilke andre personer som finnes i husholdet og når og hvor disse ble født. Det står også ofte tittel på hovedpersonen (mannen). Gjennom å se på disse titlene, kan du få informasjon om noen eier sin egen jord eller lignende.

Om en person flytter i løpet av perioden boken gjelder for, står det også informasjon om dette. Det vanligste er at boken følger familier gjennom fem år,

Konfirmanter i Forsmark socken.
FOTO: SKÖTSNER-EDHLUND/UPPLANDSMUSEET

Familie i Fellingsbro på tidlig 1900-tall.
FOTO: JOHANNES NATANAEL BÄCKMAN/ÖREBRO LÄNS MUSEUM

Som i Norge finnes det også kilder til døde i Sverige. FOTO: ARTUR PETTERSSON/BOHUSLÄNS MUSEUM

men noen bøker kan også gjelde for en tiårsperiode. Det fantastiske med husforhørene, er at de gir oss mulighet til å følge en person fra vugge til grav.

Etter 1895 kalles husforhørene for församlingslängder. Disse ble gjennomført helt frem til 1991, men på grunn av sperrefristen på 70 år får vi ikke tilgang til alle.

Sperrefristen på 70 år gjelder for øvrig for mesteparten av det svenske arkivmaterialet. Om en bok inneholder informasjon som ikke er 70 år ennå, blir den ikke tilgjengelig før hele boken er «utenfor» sperrefristen. Det er likevel verdt å merke seg at sperrefristene ikke gjelder for flyttelister (flyttningslängder) og lister over viede (vigsellängder).

Frem til for rundt 15 år siden, lå en del av det kirkelige arkivmaterialet i kirken som hadde fort det. Nå finnes dette i de ulike landsarkivene som vi tidligere har nevnt. Om arkivmaterialet du er på jakt etter ikke er digitalisert, kan du få tilgang til dette i landsarkivet som oppbevarer det – så lenge det ikke er sperrefrist på informasjonen.

FOLKRÄKNINGARNA

Folketellingene (folkräkningarna) er et supplement til husforhørene, og ble gjennomført fra 1860. Disse finnes for hvert tiende år.

Disse folketellingene ble gjennomført ved at kirken sendte inn opplysninger fra husforhørene, lister over fødte (födelseböckerna), lister over avdøde (dödböcker) og lister over viede (vigselsböcker) til Sverige Statistiska Centralbyrån (SCB). Denne kilden er ikke like utfyllende som de originale kildene, men om en kirke har brent er folketellingene en av få kilder som vi kan bruke i slektsforskningen vår.

DÖDBÖCKER

Siden 2006 har det eksistert et prosjekt som heter «Namn åt de döda». Svenske slektsforskere har samlet informasjon fra kilder til avdøde og gjort disse tilgjengelig

via DVD-er og minnepinner. Det siste registeret som finnes tilgjengelig er «Sveriges dödbok 1901–2013», som inneholder alle avdøde i Sverige, og i enkelte tilfeller avdøde i Norge og USA for denne perioden. Neste prosjekt blir avdøde for perioden 1860 til 1900, og er beregnet utgitt til jul.

Om du ønsker mer informasjon om avdøde finnes det en kilde som heter «Begravda i Sverige», som også blir utgitt på DVD. Merk at denne kilden ikke er komplett.

ROTEMANNEN

Byarkivet i Stockholm har gjennomført et prosjekt som heter Rotemannen. Dette er søkbart og gratis tilgjengelig på nettet. Det gir oss en oversikt over nesten hele befolkningen i Stockholm for perioden 1878 til 1926.

EMIGRANTER

Om du har kjørt deg fast og ikke klarer å finne ut hvor din svenske forfar eller formor kom fra i Sverige, er det lurt å ta en kikk i databasen Emiweb. Der finner du alle emigranter fra Sverige, for perioden 1860 til 1940. Det er likevel noen du ikke kommer til å finne her, fordi en del emigranter dro fra landet uten å melde fra. Disse er vanskeligere å finne. Det samme gjelder de som dro til Norge før 1860.

HÄRADS RÄTTERNAS ARKIV

I de ulike landsarkivene finner du arkivet etter Häradsrätten. Häradsrätten hadde frem til 1971 den rollen tingretten har i dag.

I dette arkivet finner du dombøker (domböcker), skifter (bouppteckningar) og manntall (mantalslängder) med mer. Disse kildene er fine å fortsette med når kirkebøkene ikke strekker til. Men det kan være noe

vanskelig å jobbe med, så det er ikke de første kildene vi starter med som nybegynner.

Skiftene finnes fra 1734 og frem til våre dager. Disse er veldig innholdsrike. Når en person døde, skulle det lages en oversikt over boet til avdøde senest seks måneder etter dødsfallet. I eldre tider (frem til 1900) tok en med alt som fantes i boet. Fra sølvmynter til ødelagte tresko. I en del tilfeller står det også om personen eide en eiendom, og når han/hun kjøpte denne. Om den avdøde hadde barn som fortsatt var umyndige, ble det oppnevnt en formynder for disse. Denne personen var i slekt med den døde, så dette er en god måte å få tips om slektskap.

Dombøker fra eldre tider kan inneholde mange slektsopplysninger om vi har flaks. I disse bøkene finner vi blant annet oversikt over det vi kaller «uppbud». Et oppbud ble holdt tre ganger når en eiendom ble solgt, eller når et søsken solgte ut resten søskenflokket av en eiendom. I noen tilfeller fører det til at vi enkelt kan få en oversikt over en familie og de ulike slektningenes bånd til hverandre. I dombøkene kan du også se når en gård byttet eier, og hvor den nye eieren kom fra. En del av disse dombøkene finnes digitalt, men som oftest ikke.

Manntallene kan også brukes som et supplement til husforhørene. Denne kilden viser den skattbare delen av befolkningen, og for 1700-tallet og deler av 1600-tallet er den svært nyttig. Merk at kilden kan være vanskelig å lese. Manntallene finnes digitalt for perioden sent 1600-tall og frem til 1820.

BØKER

Norge har sine bygdebøker, og i Sverige har de noe tilsvarende som blir kalt sockenböcker. Innholdet i disse

kan variere veldig fra bok til bok. Mange slike bøker blir utgitt av det vi kaller hembygdsföreningar, som ligner på lokalhistorielagene vi har i Norge. Slike foreninger finnes det mange av i Sverige, og de er ofte tilknyttet de gamle sognene. De som engasjerer seg i disse er svært kunnskapsrike, og det kan være vel verdt å ta kontakt med dem om du ønsker informasjon om et sogn eller lurer på om det er gitt ut en bok for området. På nettsiden hembygd.se, kan du få en oversikt over hvilke foreninger som finnes hvor.

En annen viktig skriftlig kilde er aviser. Som i Norge finnes mange skannede aviser på det svenske nasjonalbiblioteket, Kungliga Biblioteket.

FOTOGRAFIER

Om du vil ha tak i gamle fotografier fra et sted eller av en person, kan det være lurt å ta kontakt med hembygdsforeningene også i disse tilfellene.

På den svenske versjonen av Digitalt Museum finner du også mange bilder, samt på Sveriges Släktforskarförbunds hjemmeside. Der har de en fotobase hvor slektsforskere har sendt inn sine familiebilder. Disse er søkbare, og du finner dem under Porträttfynd.

HVOR KAN JEG FÅ HJELP?

Om du ønsker å få hjelp i slektsforskningen din, finnes det flere bra grupper på Facebook. Blant annet «Släktforskning för noviser» og «Släktforskning».

Du finner også et slektsforskerforum på Sveriges Släktforskarförbunds hjemmeside. Dette heter Anbytarforum.

KAN JEG FÅ TILSENDT ARKIVMATERIALE?

Du kan skrive en e-post eller ringe til de ulike arkivene om du har spørsmål eller vil ha gjennomført et slektsforskeroppdrag. Det tas en avgift for slike oppdrag, men arkivarene bruker å være behjelpelige med å gi råd uten å ta betalt for dette.

Offiserer i Upplands regiment. Opplysninger om militæret finner du i Krigsarkivet.
FOTO: UKJENT/ARMÉMUSEUM

Kom til Norge i jakt på et bedre liv

Mellom 1866 og 1900 ble det registrert 52 702 svenske innvandrere i Norge. I 1900 var hele seks prosent av Kristianias befolkning født i Sverige. Men hvorfor måtte de dra fra hjemlandet, og hvor kan vi finne dem i kildene?

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

Den 16. mars 1905 dukker tjenestejenta Selma Marie Olsen opp i Kristiania fattigvesens forhör. Den 1. mars har hun blitt lagt inn på Fødselsstiftelsen, på en av fattigvesenets friplasser. Hun forteller at hun er født 11. februar 1882 i Elgå sockn i Värmland. Den 28. oktober 1902 kommer hun til Kristiania og tar tjeneste hos ulike familier i byen. I forhøret oppgir hun at hun ikke vet hvor den norske faren til barnet befinner seg.

STØRSTE INNVANDRINGSGRUPPEN I NORGE

Selma var en del av en stor bølge av unge svenske kvinner og menn som kom til Norge fra 1860, i jakt på et bedre liv og flere muligheter.

– Frem til 1920 var svenskene den største innvandringsgruppen i Norge. Mellom 1866 og 1900 ble det registrert 52 702 svenske innvandrere i Norge. Og i 1900 var seks prosent av Kristianias befolkning født i Sverige, ifølge *Statistisk Årbok for Kristiania*, sier Unn Hovdhaugen, kulturhistoriker ved Oslo byarkiv.

På denne tiden var det nedgangstid i Sverige og man måtte flytte på seg for å få arbeid. Et naturlig valg var å trekke inn til byene. For mange svensker i grenseområdene var det norske byer som var nærmest. Andre dro til Norge fordi de ikke hadde råd til en amerikabillett. Ofte med håp om at det kunne bli et stopp på veien dit.

– På 1860-tallet var det økonomisk nedgangstid på den svenske landsbygda. Det var befolkningsvekst og gårdene ble i denne perioden delt opp i mindre gårdsbruk. Det førte til at en familie med mange barn ikke hadde mulighet til å livnære hele ungeflokken og gi arbeid til alle, sier Hovdhaugen, og legger til at det fra 1880-tallet også var en jordbrukskrise i Sverige.

«MOLDJORDSSVENSKER» OG ANDRE FAGFOLK

De som kom tok mange forskjellige jobber. Innen skogbruk i Østfold, skipsfart på Sørlandet og på fabrikker i Kristiania.

– Jeg har inntrykk av at mange av svenskene som kom hadde en fagkompetanse, og dermed ikke havnet helt nederst på rangstigen på en arbeidsplass. Det var blant annet en del «moldjordssvensker» som kom. De var spesialister på grøftegraving og jobbet med drenering. Noen var spesialister på tekstil og jobbet på tekstilfabrikker, mens andre jobbet med jern. For eksempel på jernverket i Halden. Vi ser også at en del «trädgårds-mästare» kom hit, altså gartnere, sier Hovdhaugen.

KILDER TIL RALLARER

Noen får kanskje assosiasjoner til rallarer når de tenker på de svenske arbeidere som kom hit. Om du ønsker å finne dem er det flere kilder du kan bruke for å finne svar.

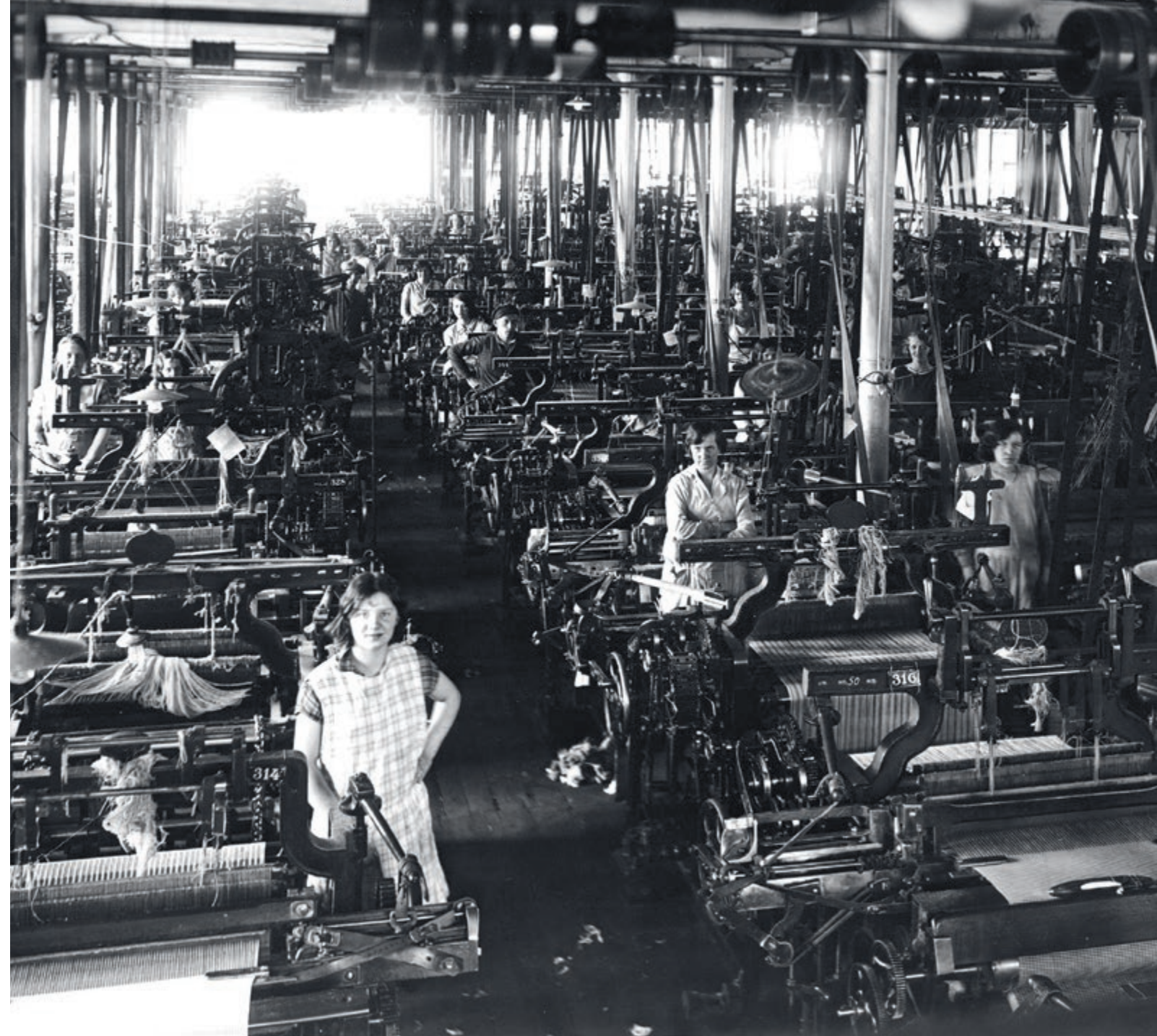
På Digitalarkivet finnes det søkbare oversikter over «Arbeidere på Bergensbanen Vest 1898–1908». Blant disse finnes det også en arbeiderminneinnsamling, som ligger hos NTNU Universitetsbiblioteket.

I statsarkivene finnes arkivene etter NSBs lokale prosjekter og stasjoner. Blant annet har Statsarkivet i Kongsberg arkivmateriale etter anleggsarbeidere som jobbet på strekninger knyttet til NSBs Drammensdistrikt.

KOM TIL NORDLAND FOR Å BYGGE OPP GRUVEDRIFT

Gruvedriften i Nord-Norge trakk også mange svensker dit. Særlig Nordland ble i begynnelsen av 1900-tallet til bergverksfylke nummer én i her i landet.

– I Sulitjelma ble gruvedriften startet opp i 1887, og

Mange svensker fikk jobb i industrien, her Nydalen Compagnie. FOTOREFERANSE: A-10093/UA/0001/105

fra cirka 1891 ble det aktivt vervet gruvearbeidere fra de etablerte (gamle) gruveområdene i Sør-Sverige. Årsaken var at det i Salten-området, der Sulitjelma ligger, ikke fantes folk med erfaring fra gruver. Oppstarten her var derfor avhengig av arbeidere med erfaring og faglig kunnskap. Det er vanskelig å si hvor mange svenske arbeidere det var. De kom og dro i strie strømmer. Mange hadde kontrakt på minstepris i arbeid og gratis reise hit, mot at de jobbet et halvt år, sier Wenche Spjelkavik.

Hun er konservator hos Nordlandsmuseet, og har jobbet mye med denne svenske innvandringsgruppen. Blant annet har hun laget en oversikt over mange av

dem som kom. Den finner du i nettbiblioteket til Sulitjelma historielag.

– For perioden 1887 til 1920 har jeg 1640 ulike navn. I tillegg cirka 400 finske arbeidere. Mange av de svenske, og særlig de finske, arbeidet til de fikk nok til en amerikabillett, sier hun og legger til at det svenske arbeiderne kom fra alle svenske len/fylker.

NOE MISNØYE MED DEM SOM KOM

Svenskene gled ofte fort inn det norske samfunnet. Men det var likevel ikke alle som tok dem godt imot.

– Jeg var på et seminar med historiker Knut Kjeldstadli

en gang. Han fortalte at om du gikk oppover Grünerløkka på starten av 1900-tallet, kunne du gjerne hører regler som «ser du svensken- ta han i hue og ræva og rensk'n». Så mange svensker opplevde nok rasisme fra nordmenn, sier Unn Hovdhaugen i Oslo byarkiv.

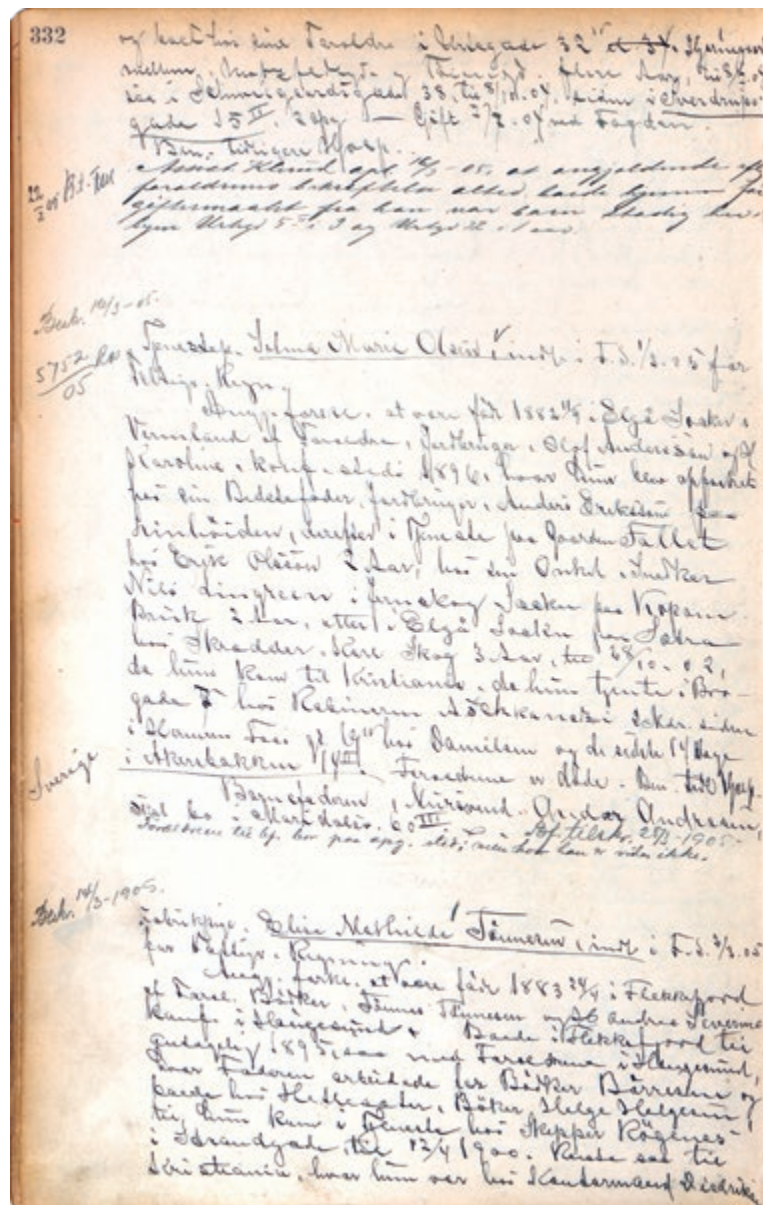
FINNES MYE I ARKIVET ETTER FATTIGVESENET

Om du har forfedre som kom fra Sverige og skal slektsforske på disse, er det verdt å ha i bakhodet at det finnes få egne «svenskeilder» i norske arkiver. Stor sett dukker de opp i kildene som alle andre innbyggere i samfunnet også finnes i. Men noen arkiver kan være verdt å holde et ekstra øye med.

En stor del av dem som kom var unge uten nettverk. Disse ble gjerne en sårbar gruppe i samfunnet, fordi de ikke hadde noen å støtte seg til. De dukker derfor gjerne opp i Fattigvesenets arkiver når noe inntraff i livet. Her finner vi historikken deres fra de ble født til de stod på Fattigvesenets kontor. Men det finnes ikke et eget register over svenskene, de dukker opp blant alle de andre.

– Arkivmateriale fra fattigvesenet finnes i de fleste kommunale arkiver. Bare her i Oslo byarkiv har vi saker for 200 000 personer for perioden 1878 til 1930. Dette fordi fattigvesenet var de som hadde ansvaret for sosialstøtte på denne tiden. Svenskene fikk i mange tilfeller hjelp, men om vedkommende hadde bodd i Norge i mindre enn fem år ble regningen sendt til Sverige. Vi vet også at mange av dem ble uttransportert til Sverige av norske myndigheter om de trengte hjelp. Fra 1901 fantes det nemlig en gjensidig avtale mellom Sverige og Norge om at fattige som ikke hadde oppnådd hjemstavsrett, altså rett til å bo og rett til fattighjelp, kunne bli sendt

Mange svensker kom til Norge for å jobbe i gruveindustrien. FOTO: OSCAR HOLTE/MUSEA I NORD-ØSTERDALEN

Hjemstavnshør fra Fattigvesenet. Protokoll 73, folio 332. Selma Marie Olsen.

tilbake til hjemlandet, sier Hovdhaugen, og legger til at mange av dem som ble utvist gikk over grensa igjen – samme dag som de hadde blitt uttransportert.

BRUK DE KOMMUNALE FOLKETELLINGENE

Om noen kom tilbake, kan vi gjerne se det i kildene som finnes for år til år. Mange svensker dukker opp i de kommunale folketellingene, og Hovdhaugen anbefaler folk på det varmeste å ta disse i bruk. Disse ligger i de kommunale arkivene, men er dessverre ikke så ofte digitalisert.

– Ofte kan det være lurt å ta utgangspunkt i de statlige folketellingene fra 1900 og 1910, for å få vite hvilket område du skal lete i. Det kan være verdt å merke seg at en person gjerne kan stå oppført med Sverige som fødested i flere kommunale folketellinger, for hjemstedet plutselig dukker opp i den neste, sier Hovdhaugen.

Færre muligheter og lite livsgrunnlag på landsbygda i Sverige førte mange svensker til Norge. FOTO: EMIL FREDRIK DURLING/ÖSTERGÖTLANDS MUSEUM

Hun legger til at adressebøkene som finnes for veldig mange steder i landet også kan brukes til å spore opp svensker.

– Men vær oppmerksom på at mange fornorsket navnet da de kom til Norge. Johnson kunne bli Johnsen og så videre.

STATSBORGERSKAPSSAKER

Mange svensker ble værende i Norge og stiftet familie med nordmenn. En del av disse søkte etter hvert om norsk statsborgerskap.

– Det var ikke veldig vanskelig å få norsk statsborgerskap for svenskene. Du måtte ha bodd her i fem

år, men det ble for eksempel ikke stilt krav til at du måtte kunne norsk. Mange søkte nok norsk statsborgerskap fordi de ønsket å bli norske, mens andre gjorde det fordi de måtte. En norsk kvinne som giftet seg med en svensk mann på denne tiden fikk hans hjemstavsrett. For å unngå at hun ble svensk statsborger, søkte derfor noen svenske menn om å bli norske statsborgere isteden, Hovdhaugen.

Søknader om statsborgerskap kan du finne i arkivet etter Justisdepartementet, i Riksarkivet. Det finnes flere register over disse sakene på Digitalarkivet for perioden 1888 til 1946. Bare mellom 1891 og 1900 fikk 3576 svenske menn norsk statsborgerskap.

LOKALE KILDER

I Statsarkivet i Oslo finner du en arkivserie som heter «Utlendinger i Akershus stift», som gjelder for perioden 1710–1794.

Om du vil kikke på nettbaserte ressurser, finnes det to som er veldig nyttige. «Innflyttede svensker til Østfold 1812–1920», som ligger på Digitalarkivet. Og «Svensk innvandring til Kragerø-distriktet», som du finner på sidene til Slekt og Data Telemark.

KILDER FRA ARBEIDSLIVET

Det kan være mulig å finne svenske arbeidere, og arbeidere for øvrig, i bedriftsarkiver. Mange av disse er privatarkiver, og må dermed ikke pliktavleveres, så det er ikke alle bedrifter det finnes arkiver etter. Om det finnes kan arkivet ligge i alt fra museer til kommunale arkiver til Riksarkivet. Den enkleste måten å finne ut hvor noe ligger, er å søke på Arkivportalen.

Her kan du finne dine danske forfedre

Når du skal slektsforske i Danmark, vil du raskt se at kildene bærer preg av at landet var i union med Norge i flere hundre år. Mye er likt, selv om det selvsagt også finnes noen forskjeller.

■ GITTE CHRISTENSEN

■ Forfatter og kursholder

Det danske Rigsarkivet har avdelinger i København, Odense, Viborg og Aabenraa. Det finnes også kommunale arkiver i flere av de store byene.

Ellers finnes det mange lokalhistoriske arkiver. Du kan søke på et bynavn og arkiv på Google, og du vil stort sett finne et arkiv.

Om du ønsker å raskt orientere deg om hva som finnes, er det verdt å besøke Arkivvejviseren. Her finnes det en oversikt over mer enn 500 arkiver, pluss adresse til disse. Mange av arkivene er drevet av frivillige. Om du er på jakt etter de større arkivene, finner du en oversikt hos Organisationen Danske Arkiver, under Medlemmer.

GEOGRAFI

Mange danske kildetyper er inndelt geografisk etter amt, herred og sogn. Hvis du vet hvilket sted en person har bodd, men ikke vet hvilket sogn eller amt det tilhører, kan du besøke nettsiden krabsen.dk. Her får du opp navnet på sognet, herredet og amtet stedet tilhører. Du kan også få opp kommune og eventuelle merknader om stedet.

For København finnes det en oversikt over de ulike gatene og sognene de tilhørte på saldata.dk/gader.

KIRKEBØGER

Kirkebøkene ligger skannet på Rigsarkivets hjemmeside. Kirkebøkene går tilbake til 1645, og du kan få tilgang til bøker frem til 1960 (1970 for begravede).

I de danske kirkebøkene finner du mye av det samme som i de norske. Fødte, konfirmerte, viede, døde, jevnførelsesregister og tilgangs- og afgangslister.

Jævnførelsesregisteret er et register hvor du kan finne en persons dåp, konfirmasjon, vielse og begravelse. Dessverre er ikke disse alltid ført slik de egentlig skulle. Tilgangs- og afgangslister forteller hvem som flytter til og fra sognet.

De eldste kirkebøkene er skrevet på blankt papir. Men fra cirka 1813 blir skjemaer innført, og opplysningene blir mer standardisert. Før dette kan det være avvik. For eksempel ser vi av og til at morens navn ikke står oppført ved en barnedåp før 1813, og at det bare er dåpsdagen til barnet som er skrevet inn. Ikke fødselsdatoen.

Fra 1813 er blir det innført to versjoner av kirkeboken, slik vi også kjenner fra Norge. Presten førte ministerialboken, klokkeren førte kontramministerialboken. De møttes noen ganger i året for å sikre at opplysningene i bøkene samsvarte.

Når du skal finne frem til kirkebøkene på Rigsarkivets sider, er det greit å være klar over at du må fylle ut sognet for å få frem det du leter etter.

Merk at noen danske kirkebøker er avskrevet og søkbare. Disse kan du finne hos enten Dansk demografisk eller Danish Familysearch. Begge sidene er gratis.

FOLKETELLINGER

Folketellinger for hele landet er bevart for årene 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850, 1855, 1860, 1870, 1880, 1890, 1901, 1906, 1911, 1916, 1921, 1925, 1930, 1940, 1950, 1960 og 1970. Den nyeste, som er offentlig tilgjengelig, er folketellingen fra 1940.

Mange folketellinger er avskrevet, så du kan søke i dem på enten Dansk demografisk eller Danish Familysearch. For hele Danmark er folketellingene avskrevet

TRENGER DU HJELP MED ORDENE?

Da finnes det en felles nordisk ordbok på nordgen.no/ordbok.

for årene 1787, 1801, 1834, 1840, 1845, 1850 og 1880. Men det finnes også bøker etter dette som er avskrevet.

Har du behov for at se en folketelling som ikke er avskrevet, kan du se dem i skannet versjon på Rigsarkivets hjemmeside.

FLERE VIKTIGE ARKIVER

Rigsarkivet er i gang med omfattende digitalisering av mange arkiver som har relevans for slektsforskere. Blant kildematerialet finner vi borgerlige vielser, skifter og dødsattester.

Vi finner også erindringsmedaljen fra de to slesvigske krigene (1848–50 og 1864). I dette arkivmateriale finner vi brev fra veteraner som hadde blitt såret eller tatt til fange. Du finner også lægdsrullene i Rigsarkivet, som er militære protokoller.

En annen spennende kilde er arkivmaterialet etter fæstevæsenet. På 1800-tallet leide bondene gård og jord av godseierne. Dette ble kalt fæste og fæstebønder. Det er mulig å finne fæstebrev, som er kontrakter med leiebetingelsene for gården kontrakten gjaldt. Både fæstebrevene og fæsteprotokollene, som er registre over brevene, er inndelt etter godsene.

Du kan også finne annet arkivmateriale knyttet til eiendom i Rigsarkivet. Som arkivmateriale knyttet til brannforsikring, der de forsikrede bygningene er beskrevet, og skjøte- og panteprotokoller. Sistnevnte inneholder opplysninger om kjøp og salg av eiendom fra 1683 og fremover. Hvert skjøte ble skrevet inn i skjøte- og panteprotokoller. Her kan du se når en eiendom ble kjøpt og hva prisen var. Om noen lånte penger med eiendommen som sikkerhet, fikk kreditorene pant i denne. Det fremgår av protokollene når pengene ble lånt, hvor mye som ble lånt og hvem som lånte ut pengene. Det står også når pengene ble tilbakebetalt.

En annen interessant kilde knyttet til eiendom er Kong Valdemars jordebok. Den ble ført fra 1190 til 1300, og har opplysninger om jord- og eierforhold. Dette dokumentet er pent skrevet, men mange av ordene som blir brukt er ulike de vi bruker i dag.

I Christian 5.s matrikel fra 1688 kan du se hvem som eide og brukte jord, og hvor mye de betalte i skatt. Alle landets jorder ble oppmålt og samlet i markbøker. Disse er inndelt etter sogn.

KAN JEG FÅ TILSENDT ARKIVMATERIALE OM JEG IKKE BOR I DANMARK?

Du kan stille enkle spørsmål til Rigsarkivet via deres hjemmeside. Om arkivmaterialet ikke er lett tilgjengelig, må du betale for å få tak i informasjonen. Det koster pr. i dag 650 kroner pr. time, og du finner mer informasjon om dette på arkivets hjemmeside.

AVISER OG BØKER

Det Kongelige Bibliotek har digitalisert en lang rekke bøker, men ikke i så full utstrekning som Nasjonalbiblioteket i Norge. Merk at du må være i Danmark for å få digital tilgang til bøkene.

Aviser kan ses på siden Mediestream, som også ligger under Det Kongelige Bibliotek. Her finnes det aviser helt tilbake til 1600-tallet. Hjemmefra kan du se aviser opp til 1917.

BILDEBASER

På arkiv.dk kan du søke etter fotografier fra hele Danmark.

Du finner også mange digitaliserte fotografier hos Det Kongelige Bibliotek. De er inndelt etter emner, som portretter og begivenheter. Husk bare å sjekke om det er opphavsrett på bildene før du tar dem i bruk.

Om du ønsker å se bilder av kirkene dine forfedre ble viet eller konfirmert i, finner du alle landets kirke avfotografert på sub.dis-danmark.dk/kirkeimg/New/index.

For bilder fra København kan du gå i bildebaseren til Københavns Stadsarkiv. Søk for eksempel på gatenavn.

Bilder fra Sjælland og Jylland finner du på danskebilleder.dk.

HVOR KAN JEG FÅ HJELP?

Som medlem av Slegt og Data i Norge har du adgang til den danske hjemmesiden Slægt & Data.

Her finnes det et forum hvor du kan få hjelp av andre slektsforskere. I tillegg får du digital tilgang til medlemsbladet deres.

På Facebook kan du også søke hjelp. Det to største danske slektsforskergruppene heter «Slægtsforskning» og «Genealogisk Forum». Det finnes også mange grupper som bare omhandler enkeltbyer eller en slekt.

Handlegate i København ved århundreskiftet.

FOTO: SIGURD CURMAN/TEKNISKA MUSEET

Makten som kom utenfra

I dansketiden kom det en rekke personer til Norge for å bekle ledende stillinger innenfor mange sektorer. Hvem var disse personene, og hvor kan vi finne dem i kildene?

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

Norge var i union med Danmark fra 1537 til 1814. Denne artikkelen vil se nærmere på tre ulike grupper som kom til landet vårt i denne perioden: embetsmennene, adelen og borgerskapet.

Frem til 1660 ble alle embetsmenn utnevnt av kongen og det var snakk om relativt få personer.

– Vi hadde lensherrene, som hadde kongelig myndighet i de rundt 40 lenene som fantes i Norge. Noen av disse lenene ble drevet videre av kvinner om mennene gikk bort. Fra 1572 kom også stattholderne. Stattholderen var øverste overhode og Kongens representant i Norge, men også lensherre i det største lenet, som var Akershus. Hvor mye kontroll han hadde varierte og var veldig person-avhengig. Felles for både lensherrene og stattholderen var at begge ble rekruttert fra adelen, sier Tor Weidling.

Han er historiker og førstearkivar ved Riksarkivet, og har blant annet skrevet boken *Eneveldets menn i Norge: Sivil sentralorganer og embetsmenn 1660–1814*.

KOM FRA ULIKE LAND

Norge hadde en veldig liten sivil administrasjon de første hundre årene av unionstiden. I tillegg til lensherrene og stattholderen, var det enkelte dommere og noen hundre geistlige – altså biskoper og sogneprester. Det var også noen yrkesgrupper som var knyttet til embetsverket. Disse var rene tjenestemenn, ikke embetsmenn. Dette var for eksempel tollere, fogder og sorenskrivere, som lensherrene selv kunne utnevne. Felles for disse var at de i stor grad ble rekruttert fra Danmark og hertugdømmene Slesvig og Holsten. Noen kom også fra andre land.

ENDRINGER FRA 1600-TALLET

Det skjer derimot en del endringer utover på 1600-tallet. I 1660 gjorde Frederik 3. statskupp. Det gamle politiske systemet, hvor adelen som gruppe hadde stor politisk innflytelse og enerett til viktige stillinger, ble erstattet med et kongelig enevelde. Da hadde ikke adelen lenger enerett på stillinger, og andre kunne komme til. Samtidig ble mye av forvaltningen endret. Hele sentraladministrasjonen i København ble bygd fra grunnen av. Stillingene som lensherre forsvant i løpet av kort tid, og i stedet kom stiftamtmenn og amtmenn som hadde langt mer innskrenket ansvars-område. Fogder ble også nå entydige embetsmenn under kongens kontroll, ikke privat ansatte tjenestemenn.

Embetsvesenet begynner også gradvis å omfatte flere typer yrker.

– Til bergverksindustrien som vokser frem fra 1500-tallet, og til militæret, kom det mange tyskere. Kommandospråket i militæret var også lenge tysk. Nordmennene i militæret fikk dermed en liste over ord de måtte lære seg, sier Weidling.

Det er verdt å nevne at det utover 1700-tallet ble vanligere og vanligere å rekruttere nordmenn til embetsverket.

BORGERSKAP, MEN OGSÅ OFTE EMBETSMENN

Vi ser at adelen og embetsverket lenge hører tett sammen. Men hvor kommer borgerskapet inn i alt dette? Definisjonen på en borger var en person som bodde i byen og hadde bevilling til å drive handel. Men denne definisjonen var veldig utflytende og teorien stemte ikke alltid med praksis.

– Det er vanskelig å skille embetsmenn og borgerskapet fra hverandre. Mange embetsmenn kombinerte embete med handel. Blant borgerskapet var det mange som kom utenfra. I flere generasjoner ble for eksempel handelen i Trondheim dominert av dansker fra sør i Jylland. Vi ser også at de som kom utenfra klarte å ekspandere virksomheten sin raskere enn nordmenn. Embetsmennene som drev handel hadde større kontaktnett og gjerne flere høye beskyttere. De hadde også en god lønn de kunne bygge seg opp med.

ULIKE OPPSLAGSVERK

Så er spørsmålet, i hvilke kilder finner vi embetsmenn, adelige og borgere? Ofte i de samme kildene, viser det seg.

La oss starte med de enklest tilgjengelige kildene.

– For embetsmennene i dansketiden finnes det en god del oppslagsverk. Som *Norske sorenskrivere*, *Norske tollere* og *Norske offiserer*. Noen av disse bøkene ligger

digitalt tilgjengelig på Nasjonalbiblioteket. Lignende bøker finnes også for geistlige. Du kan også bruke *Kongelig Dansk Hof- og Statskalender* frem til 1814. Etter dette ble Norges statskalender utgitt mellom 1814 og 2012. Dette er en oversikt over hvem som sitter i ulike embeter det året, og det er en rimelig pålitelig kilde. Disse kalenderne ligger blant annet i Riksarkivets bibliotek, og kan også finnes i andre bibliotek, sier Weidling.

EGNE SKIFTERETTER FOR NOEN GRUPPER

Om du ønsker å granske mer detaljert, kommer du langt med å bruke de vanligste kildene. Kirkebøker, folketellinger og så videre. Men det finnes også andre og mindre kjente kilder.

– Blant annet fantes det egne retts- og skifte-jurisdiksjoner for flere embetsgrupper, som geistlige og militære. Det betyr at det var egne retter som behandlet skiftene deres. For å finne dette materialet kan du gå i arkivene etter de ulike instansene som behandlet disse sakene. Skiftene etter militært personell finnes i General-auditørens arkiv, som ligger i Riksarkivet, eller arkivet etter de ulike regimentene, som ligger hos både Riksarkivet og de ulike statsarkivene, sier Weidling.

SØKNADSBREV OG ATTESTER

Før en embetsmann fikk jobben måtte vedkommende gjennom en ansettelsesprosess, slik som i dag. Dette finnes det ofte kildemateriale for.

– I dette materialet kan du finne søknadsbrev, saksbehandlingen rundt prosessen og attester. Gjennom attestene kan vi få et bilde av kretsen rundt embetsmannen, enten det er vennskap eller kontakter. Disse ansettelsespapirene kan vi finne litt forskjellige steder, men særlig i arkivene etter sentraladministrasjonen i København. Disse ligger i Riksarkivet, sier Weidling.

Om en person gjorde seg skyldig i embetsforseelser, ble det satt ned en egen kommisjon som skulle undersøke hva som hadde skjedd. Disse kommisjonene kan det finnes arkivmateriale etter.

– Arkivet etter Rentekammeret, finnes her i Riksarkivet. Der finnes det et eget materiale på under-slagssaker som man kan undersøke, sier Weidling.

PERSONALIASAMLINGEN KAN GI SVAR

I flere norske arkiv finnes det egne personaliasamlinger hvor borgere, embetsmenn og adelige kan dukke opp.

– På 1800-tallet og tidlig 1900-tall, var det populært å bygge opp slike samlinger i arkivene. Disse var særlig konsentrert rundt slektsnavn fra borgerskap og embetskorps. I Riksarkivet er det snakk om flere hundre slekter

som er representert i personaliasamlingen. For noen slekter finnes det bare bitte lite informasjon, mens enkelte slekter er representert med store mapper med mange dokumenter, sier Weidling.

Bruk Arkivportalen til å søke deg frem til hva som finnes hvor.

ENKEKASSEN

En annen kilde til embetsmennene og deres familie er enkekasene. For å sikre at familier ikke gikk til grunne når embetsmenn døde, hadde staten en egen enkekasse som de etterlatte konene og barna kunne få støtte fra. Den dansk-norske enkekasse ble opprettet i 1775. Arkivet etter denne inngår i arkivet etter den norske enkeassa som ble opprettet i 1814. Dette finnes i Riksarkivet.

– Dette er en nydelig kilde til embetsmennene. Her finnes det en god del opplysninger, som navn og embetsperiode, sier Weidling.

KILDER TIL BORGERSKAPET

Men hva med borgerskapet. Hvilke kilder finnes etter dem?

– Det finnes egne borgerruller/borgerbøker, der står det navn, by og årstall på når de fikk godkjenning til å drive handel. Altså tok borgerskap. Dette er den mest sentrale kilden til borgerskapet, selv om den ikke inneholder så mange opplysninger, sier Weidling.

Noen av borgerbøkene finnes digitalt. Disse ligger spredd på flere ulike nettsider.

En kilde som ofte har litt flere opplysninger, er arkivmaterialet etter ulike rettsinstanser fra byene. Dette har ofte stort innslag av saker som vedrører byens borgere

– Borgerne skrev, som embetsmennene, mange supplikker, altså søknader, til kongen om ulike ting. Enten for seg selv eller på vegne av byen sin. Her søker de om alt fra å slippe toll fordi byen har brent, til personlige søknader om støtte på grunn av fattigdom. Alle innbyggere hadde lov til å skrive slike søknader, men ingen andre gjør det så regelmessig som borgere og embetsmenn. Noen av søknadene gikk bare til den lokale amtmannen, andre til stattholderen og noen helt til København. Søknadene som gikk til København ble fordelt i byråkratiet der. Søknadene som gikk til de lokale amtmennene finnes i arkivene etter disse. Disse ligger i forskjellige statsarkiver rundt om i landet. Brev som endte hos stattholderen, ligger i arkivet etter denne instansen. Mens brev til København, finnes i arkivet etter Danske kanselli eller Rentekammeret. Disse finnes i Riksarkivet, sier Weidling.

Merk at søknader til Danske kanselli kommer på Digitalarkivet i fremtiden. ■■

En viril danske

— til begjær og besvær

Ved hjelp av mye tid, kilder i flere land, dyktige slektsforskere, pinlig nøyaktighet og tabeller med mange felt og farger, har bildet av min tipptippoldefar Axel Emanuel gradvis blitt tydeligere gjennom flere års leting.

ØYVIND ERIKSRUD

En sommerdag i 1850 i Kongens by, København, ser en liten gutt dagens lys for aller første gang. Hans navn blir Axel Emanuel. Han får etternavnet Steinlein etter sin mor, da hun ikke er gift og heller ikke oppgir farens navn. I datidens København var nok ikke livet noen dans på roser, og slett ikke for en alenemor. Moren tar med seg barnet hjem til sin far og sommeren etter fødselen gifter hun seg med en ung mann ved navn Jens, og Axel får ta etternavnet Jensen etter stefaren. Axel får to halvsøstre hvorav den ene dør tidlig. Etter noen år dør moren, og Jens går da, ifølge notater i kirkeboken, til sak for å få omsorgen for gutten. Uten at det førte frem. Jeg tolker dette som at det var en god kontakt mellom stefar og sønn.

I NORSKE KIRKEBØKER FRA 1874

I 1874 stifter vi for første gang bekjentskap med Axel Emanuel i Norge ifølge kirkebøkene. Han er da oppgitt som far til et uektefødt dødt pikebarn. Han gifter seg i 1875 med sin Else Marie, mor til barnet. En ung kvinne av en kjent fanteslekt fra Østlandet. Fantefolk var mennesker som gjerne ikke hadde fast bopel, men som reiste rundt og arbeidet for føde og opphold dit de kom. Dette får enorm betydning når jeg skal lete frem opplysninger om familien fremover.

Else Marie trodde nok hun gikk en lys fremtid i møte ved å gifte seg med en ung gullsmedsvenn. For ifølge kirkeboken var dette Axels yrke ved giftermålet. I 1876 får paret et barn som dør etter cirka 14 dager, før de får en sønn i 1877. Han lever i cirka seks uker. En tøff start på ekteskapet. Men i 1878 får de en datter, en til i 1880 og en sønn i 1882. Familien ser ut til å vokse. I 1879 dør

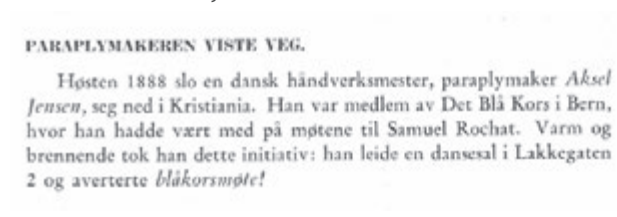
Elses mor og i 1882 dør hennes far. Da virker det som om familien blir borte fra området som var deres hjem i familiens startfase. Nå begynner vanskelighetene med å lete frem opplysninger om familien. Fantefolket var på stadig reisefot og det virker ikke som om de var så nøye med å døpe barna sine heller.

STIFTET DEN FØRSTE BLÅ KORS-FORENINGEN I KRISTIANIA

I folketellingen for 1885 finnes de i Moss. Axel med nytt yrke som paraplymaker. De oppgir at de har fått enda en datter. Hun skal være født i Kristiansand, hvor hun faktisk også er registrert i kirkeboken. Der er det notert at de står i metodistmenigheten.

I 1887 er de plutselig i Kristiania. En ny jente blir født, men hun dør dessverre etter fire måneder. I 1888 stiftet faktisk Axel den første norske Blå Kors-forening i byen. Dette tipset fikk jeg av en av Axels nålevende etterkommere som jeg kontaktet. Mail ble sendt til Blå Kors og i retur fikk jeg et hyggelig svar med bekreftelse på at dette var riktig. Foreningen Axel stiftet døde imidlertid ut etter noen år.

Axel står omtalt i en jubileumsbok fra Blå Kors.

Axel dukker opp i folketellingen for 1891. ALLE FOTO: FAKSIMILE

MISJONÆR I AVHOLDSSAKEN

I folketellingen for 1891 dukker familien nok en gang opp i Kristiania. Ny datter er på plass, født i 1889, men ikke registrert i noen kirke. Datteren som skal være født i Kristiansand, er her registrert født i Larvik. Så avvik må man tydeligvis nesten bare regne med. Far sjøl har også skiftet yrke igjen. Nå er han misjonær i avholdssaken. I 1891 får paret tvillinger, en gutt og en jente, men en trist side i kirkeboken viser at de dessverre dør med fire dagers mellomrom etter cirka en måned. Etter dette blir imidlertid familien borte og jeg har store vanskeligheter med å finne dem igjen.

Et av Axels møter blir reklamert for i *Hedemarkens Amtstidende* i 1900.

NYE VANSKELIGHETER DUKKER OPP

Etter hvert dukker en Axel Emanuel opp i folketellingen for 1900 med etternavnet Sternlein og et nytt yrke, symaskin-reparatør og mekaniker. Familiemedlemmene har også helt andre navn. De har i tillegg et nytt barn født ganske nøyaktig ni måneder etter tvillingenes fødsel. Kan dette være riktig eller er det en annen mann med nesten samme navn?

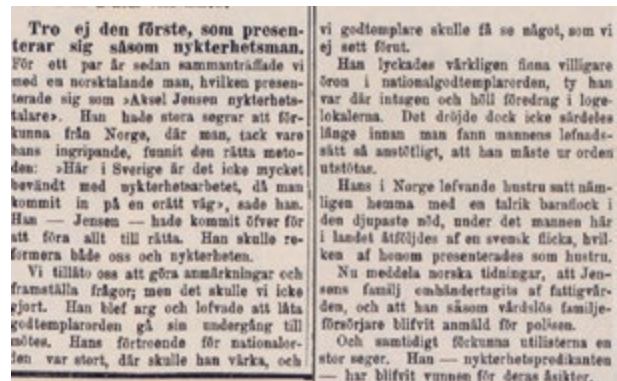
Og hvor i all verden er det blitt av alle de andre? Jeg er jo etterkommer etter en av dem, så hun må i alle fall ha overlevd selv om de andre er døde. Totalt burde det jo være «min» mor og fem barn? Dette var krevende, langtekkelig og vanskelig, men etter hvert ble de fleste funnet, faktisk spredd i samme område hvor familien engang startet. Ikke det samme soknet riktignok, men alle innenfor samme fylke. Her må noe ha skjedd. Mor kan ikke finnes, og to av barna er også borte. I folketellingen står det pleiebarn på et av barna, og det betyr jo gjerne at de er «satt bort». Etter hvert blir de andre barna også funnet, en med etternavnet Axelsdatter og en med etternavnet Jensen. Steinlein navnet er ikke nevnt i disse tilfellene. Dette har selvfølgelig vanskeliggjort søket etter dem, og det har tatt mye tid.

NY KONE MED PÅ TURNÉ

Massiv søking i avisene på Nasjonalbiblioteket viste at det skjer et eller annet rundt 1889–90. Fra dette tidspunktet reiser Axel rundt og holder avholdsforedrag. Navnet er det samme, så det er samme mann. I avisene etter 1891 står han oppført med en ny kone som stort sett er med på reisene, og hun holder også foredrag enkelte steder.

Den «nye» hustruen kommer fra Sverige og letingen fortsetter her for å finne ut hva som har skjedd. Avfotograferte svenske avissider gjennomgås, og det viser seg at han har misjonert også her. En avisartikkel fra 1891 i *Reformatoren* forteller imidlertid om en mann som er på misjonsoppdrag med en ung svensk kone, mens den virkelige konen sitter i ytterste nød tilbake i Norge med mindreårige barn.

Faksimile fra *Reformatoren* 10. september 1891.

DØDE ALENE OG UTEN BEGRAVELSESSEREMONI

Etter å ha gått igjennom tidslinjen som jeg laget for denne saken og sett på datoer, så var min første tanke at hans første kone var død i barselseng eller kanskje død rett etter tvillingenes fødsel. Og at Axel etter hennes død var på vift med ny «kone». Letingen i kirkebøker over døde kvinner ble satt i gang. Kirkebok etter kirkebok og skifteprotokoller ble bladd igjennom fra tvillingenes fødsel i 1891 til 1895. Etter en stund kunne det konstateres at hun ikke var død i Kristiania, i alle fall ikke innenfor dette tidsrommet. Området rundt der barna ble funnet igjen sto deretter for tur. Langtekkelig, slitsomt og en lite morsom jobb, men du verden hvor gøy det var da hun endelig ble funnet. Hun ble funnet i soknet hvor amtsykehuset for området var, og døde av tæring i 1893, uten etterlatte og uten noen begravelses-seremoni står det i kirkeboken. En trist sorti for en mor med flere barn bortsatt.

KAN MAN DØMME NOEN SOM LEVDE FOR 125 ÅR SIDEN?

Dette betyr jo at hun ikke var død da Axel reiste rundt med «ny» kone i Sverige. Da kan det nok for noen og enhver være fristende å si at mannen var en drittsekk i ordets rette forstand, men hvem er vi til å dømme noen for noe som skjedde for over 125 år siden? Kanskje han hadde sine grunner, kanskje det var hun som dro fra han, kanskje han fant den store kjærligheten eller kanskje han rett og slett var en drittsekk? Dette får jeg kanskje aldri svar på.

FAMILIEN SAMLES IGJEN

Axel og familien reiser altså rundt i Norge og Sverige, ifølge avisoppslag. Det kan virke som om de slår seg ned i Kristiania etter hvert. Folketellingen for 1905 og 1910 tyder på det. De forefinnes sågar i politiets registerblad i 1910 i København, også her med noen av barna. Kanskje de var og besøkte halv søsteren hans? Paret får en rekke barn og lever som mann og kone, men selve vielsen skjer ikke før i 1909. Rundt dette tidspunktet blir også de udøpte barna endelig døpt i kirken. Det kan her virke som om Axels samvittighet har styrt familien sammen. Eldre søsken fra første ekteskap står som faddere til barna i andre ekteskap. Hele familien, også barn fra første ekteskap og deres ektefeller, flytter til samme kvartal. Og jeg innbiller meg at han i den siste delen av sitt liv, var en lykkelig mann med sine barn og barnebarn rundt seg. Det siste jeg kan finne i kirkebøkene om Axel er at han dør i 1919.

24 BARN, ELLER KANSKJE MER

Den virile danske fikk i hvert fall 24 barn i løpet av en periode på 36 år, som med sikkerhet kan bekreftes i

kildene. Kun åtte av dem fikk oppleve konfirmasjonsalder så dødeligheten var høy. At hygieniske forhold er noe av forklaringen viser dødsårsakene i kirkebøkene, og jeg antar at boforholdene var kummerlige.

Det var nok ikke noe særlig innbringende jobb å reise rundt og holde foredrag. Flere av barna til Axel ble, ifølge dokumentasjon funnet på Digitalarkivet, straffet for tyveri av matvarer, ulltepper og betleri (tigging). Så jeg vil tro at det var tøffe tider for en «reisende familie» på den tiden, men det er en helt annen historie.

JAKTEN FORTSETTER

Fortsatt finnes det noen sorte hull i historien om Axel og hans liv. Det gjenstår å gå igjennom en rekke dokumenter for å fylle disse, som reisedokumenter, fattiglister etc., og jeg ser for meg at det vil komme mye mer informasjon etter hvert som jeg leter. Jeg vil kanskje aldri finne ut av hvorfor han og hans første kone skilte lag, men jeg skal nå i alle fall jobbe videre for å finne svaret.

Min drøm er imidlertid at jeg skal snuble over et fotografi av mannen som har skapt begjær og besvær i, og søken etter min slekts historie.

ET SPOR KAN FØRE TIL NOE DU IKKE VISSTE AT DU LETTE ETTER

Intensjonen med denne artikkelen er å synliggjøre at du kommer langt med slektsforskning på nett og med gode hjelpere. Det finnes flere forskjellige fora hvor du kan forhøre deg om alle tenkelige problemer. Spesielt vil jeg trekke frem Slegt og Datas slektsforum og Arkivverkets brukerforum, samt Facebook. Hjelpen er faktisk ikke lenger unna enn et par tastetrykk. Selvfølgelig finnes det gåter man må inn i det fysiske arkivet for å finne ut av, selv om dette ikke har vært tilfelle i denne historien. Enda. Det finnes også saker som ikke lar seg løse. Men jeg kan fortelle at det er forsøket verdt, for når du leter etter noe finner du gjerne noe annet som kan være vel så interessant. ■■

KILDER

- Svenske aviser: <http://tidningar.kb.se/>
- Norske aviser og bøker: <http://www.nb.no/>
- Københavns stadsarkiv: <https://www.kbharkiv.dk>
- Rigsarkivet Danmark: <http://www.dda.dda.dk/>
- Dansk familysearch: <https://www.danishfamilysearch.com/>
- Digitalarkivet: <https://digitalarkivet.no/>

HAR DU INFORMASJON?

- Har du mer informasjon om denne familien kan du gjerne kontakte eriksrud@gmail.com

Släktforska i Sverige

Källorna och registren finns hos ArkivDigital

Aldrig förr har det varit enklare att släktforska i Sverige! ArkivDigital digitaliserar sedan ett tiotal år svenska kyrkböcker och annat källmaterial och gör dem tillgängliga på internet.

Med ett abonnemang får du inte bara tillgång till ArkivDigitals ständigt växande databas med över 70 miljoner bilder av kyrkböcker, bouppteckningar och andra viktiga källor. Du kan också söka dina släktingar i Sveriges största personregister: *Befolkningen i Sverige*

1860–1920, som omfattar alla personer som nämns under dessa år i de så kallade husförhörlängderna (se bilden), ett slags kontinuerligt förda folkräkningar (folketelling-er). ArkivDigital erbjuder också andra register, exempelvis *Sveriges befolkning 1950* och *Sveriges befolkning 1960* med persondata om alla svenskar som levde då.

Med ett Allt-i-ett-abbonemang för 1795 SEK/år får du tillgång till allt källmaterial och alla register som ArkivDigital erbjuder.

www.arkivdigital.se

ArkivDigital är Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet. Våra kunder är historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra som vill studera källorna i original. Bolaget grundades 2005 och har i dag ca 35 anställda och 370 aktieägare.

Slektsforskning i de tusen sjøers land

Finland har en lang og dramatisk historie. Det gjør det svært spennende å slektsforske i det rike kildemateriale som finnes der.

■ RITVA WINTER

■ Forfatter av boken *Släktsforskning i Finland*

Den som har drevet slektsforskning i svenske kilder kommer til å kjenne seg igjen i de finske. Finland utgjorde den østre delen av det svenske riket fra tidlig middelalder og frem til 1809, og kildematerialet er derfor påvirket av dette. Den svenske kirke- og folketellingsføringen, samt forvaltningen, var identisk med den svenske. Svensk var forvaltningsspråk frem til slutten av 1800-tallet. Da gikk de over til finsk.

Finland har satset på å digitalisere så mye arkivmateriale som mulig. Mange digitale kilder er under omarbeiding og noen ganger finnes ledetekster bare på finsk. Men selv om bruken av svensk har minsket, er det landets andre offisielle språk og myndighetene er pålagt å gi service på begge språk. Engelsk er også et godt alternativ om du for eksempel ønsker å ta kontakt med et arkiv.

LITT HISTORIE

Sverige mistet sin østre del i den finske krigen mellom 1808 og 1809. Finland ble et autonomt storfyrstedømme under den russiske tsaren, men med en egen sentral-

forvaltning og en egen lovgivende forsamling – Lantdagen. Den svenske loven av 1734 fortsatte også å gjelde. En egen valuta ble i tillegg innført på 1860-tallet. Russifiseringen som foregikk rundt århundreskiftet i 1900, møtte derimot hard motstand. Grunnlaget for en egen stat ble lagt, og i år er det 100 år siden Finland fikk sin selvstendighet.

OM ARKIVENE

De finske arkivene er oppbygd på samme måte som de svenske. De har et Riksarkiv/Nasjonalarkiv (Kansallisarkisto), hvor også det finske Krigsarkivet (etter 1918) inngår, samt et antall landsarkiv. Disse blir også kalt Riksarkiv. I tillegg til dette finnes det et eget landsarkiv på Åland, samt et samisk arkiv i Enare. Alt eldre materiale ble overført fra Sverige til Finland etter 1809, men det finnes fremdeles noe arkivmateriale igjen i det svenske Riksarkivet. Blant annet kongelige brev om Finland.

Vil du ha kopier av arkivmateriale kan dette bestilles fra de ulike arkivene. For dette må du betale en liten avgift. Du finner mer informasjon om dette på det finske Riksarkivets sider. Der finner du også en prisliste.

SPPERFRISTER

Nærmeste etterkommere har, med unntak av noen sikkerhetsbelagte opplysninger, rett til å få tilgang til personopplysninger. Ellers gjelder en sperrefrist på 100 år for personinformasjon. For avdøde er fristen 50 år.

Finsk familie ved uthus.

FOTO: GUSTAV SANDBERG/SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

Dette bildet er tatt i Ilomants i Karelen i Finland. FOTO: GUSTAF RETZIUS/NORDISKA MUSEET

OM FINSKE KIRKEBØKER

Utenom de vanlige kirkebokopplysningene som fødsel/dåp, vielser, død/begravelse, flytting- og husforhør (rippikirja/kommunionsbok), finnes det også egne barnebøker (lastenkirjat), som tar for seg barn under 15 år i en familie. Barn over 15 år registreres ofte separat i husforhørene.

Under Den store nordiske krigen mellom 1700 og 1721, ble Finland okkupert av Russland. Prester og tjenestemenn flyktet til Sverige og forvaltningen stoppet nesten helt opp. Kirkebøker fra denne tiden eksisterer derfor ikke.

Når det gjelder digitaliserte arkiver er disse sjelden oppdatert mer enn frem til siste delen av 1800-tallet. Vil du derfor ha opplysninger fra senere enn slutten av 1800-tallet, bør du henvende deg til nærmeste kirkelige menighet. Du finner mer informasjon om de ulike menighetene og kontaktinformasjon til disse på hjemmesiden til Evangelisk-Lutherska Kyrkan i Finland. Administrasjonen i de ulike menighetene tar rundt 30 euro pr. time for å finne frem opplysninger til deg.

Den andre folkekirken i Finland er Finlands Ortodoxa Kyrka. Avskrifter av kirkebøkene herfra (metrika), og andre kirkebøker, finner du i basen Hiski. Vi kommer

tilbake til denne basen og andre baser der du kan finne kirkebøker senere i artikkelen. Skannede kirkebøker, ofte med kyrillisk skrift, finnes tilgjengelig i ulike databaser.

Siden Finland tidligere har vært en del av Sverige, er det verdt å merke seg at noen finske kirkearkiv kan finnes i det svenske SVAR.

RIKSARKIVETS DIGITALA ARKIV

Denne tjenesten er gratis, men også noe avansert og komplisert å bruke. Det kan derfor være lurt å ta en kikk på siden Arkivens Portti. Der finner du informasjon om ulike tema, for eksempel emigrasjon og slektsforskning og om ulike kilder. Siden gir også henvisninger til digitaliserte kilder og andre kilder.

HISKI (HISTORIAN KIRJAT – HISTORIEBØKENE)

Om du vil slektsforske i Finland, begynner du først å lokalisere personen du leter etter i gratisbasen Hiski. Databasen er skapt av Genealogiska Samfundet i Finland, som er den eldste organisasjonen for slektsforskning i landet.

Hiski baserer seg på det vi kaller «Svarta böckerna», som er avskrifter av de originale kirkebøkene. Opplysningene du finner her bør derfor kontrolleres mot skannet originalmateriale. En persons forflytting kunne være stor og sognegrenser har endret seg. Du kan søke etter en person i en viss menighet, omliggende menigheter og i hele Finland. Hiski inneholder også militære menigheter og finske menigheter utenfor landets grenser.

Via Hiski har du adgang til Finlands Släkthistoriska Förenings database over kirkebøker for samme tid. Under respektive menigheter velger du «Uppgifter om församlingen/Digiarkisto». Registeret er på finsk, men for svensk versjon, se FSHF lenger ned i artikkelen.

En annen interessant base under Genealogiske Samfundet i Finland er Gravstensdatabasen og Förkortningar, som er en ordliste over den terminologien som blir brukt i kirkebøkene. Som medlem får du også tilgang til annet materiale.

Genalogiska Samfundet har også et diskusjonsforum på nettet. Dette krever ingen medlemskap, men du må registrere deg som bruker. Innleggene er hovedsakelig på finsk, men andre språk kan naturligvis brukes.

FINLANDS SLÄKTHISTORISKA FÖRENING FSHF

Foreningen har kirkebøker og annet skannet materiale. Kirkebøker fram til slutten av 1800-tallet er fritt tilgjengelig, øvrig materiale krever medlemskap.

Foreningen har også en Facebook-gruppe, «Släktforskning i Finland».

DIGIHAKEMISTO

Dette er en alternativ database, som har en kopi av hele Riksarkivets Digitala Arkiv med skannet materiale, kirkebøker, militært materiale og en del private arkiv. Med mer. Den er gratis å bruke, men krever at du kan tilstrekkelig finsk for å kunne tolke innholdet i registeret. Basen har også oversikter over bosettinger i Finland (Asutuksen yleisluettelo). Det er i tillegg mulig for brukerne å være med på registreringsarbeidet.

Familie feirer jul i 1921. FOTO: ERIK HÄGGLUND/ERIK HÄGGLUNDS FOTOSAMLING

KATIHA (KARJALA-TIETOKANTAHAKU)

Dette er en veldig god kilde for dem som vil forske i de områdene som ble overtatt av Sovjetunionen etter andre verdenskrig. Området ble tømt for finsk befolkning, og vi regner med at nærmere 400 000 finner ble evakuert. Denne databasen er, med hensyn til personvernet, oppdatert frem til menighetene opphørte etter avslutningen av krigen. Ledetekstene med mer er ikke fullstendig oversatt til svensk, men det er gratis å søke på siden. Originalmaterialet blir oppbevart i Riksarkivet S:t Michel. Hit kan du rette henvendelser om du er interessert i materiale som har begrenset tilgang.

CIVILREGISTRET

I 1923 ble loven om religionsfrihet innført, og alle som ikke ville tilhøre statskirken ble registrert i Civilregistret. I 1999 ble all folkbokføring, inkludert Civilregistret, overført til Befolkningsregistret (Väestörekisteri). Om du ønsker å hente ut opplysninger fra Civilregistret, kan du henvende deg til den lokale Magistraten i området du søker i eller Riksarkivet. Materialet er bare delvis digitalisert, og du må regne med å betale en avgift for å få ut opplysninger som ikke er klausulert.

Av andre eldre befolkningsregistre kan Älvsborgs lösen fra 1571 nevnes. Denne kilden finnes bare i bokform. Informasjon om manntall finnes i Arkivens Portti.

BOUPPTECKNINGAR (PERUKIRJAT)

Skifter finnes av og til i kirkearkivene. Mer fullstendig informasjon om kilden finnes i Arkivens Portti.

HISTORISKA TIDNINGSBIBLIOTEKET

I Nationalbiblioteket (Kansalliskirjasto) finner du de fleste av Finlands aviser for perioden 1771 til 1910 i digitalisert form. Avisene er på ulike språk. Her finnes blant annet dødsannonser som du kan klippe og ut spare på din egen datamaskin.

OM MILITÆRET MATERIALE I FINLAND

Finlands historie er dramatisk, med minst en større konflikt under hvert århundre. Militært materiale før 1809 ligger i det svenska Krigsarkivet, materiale etter 1918 finnes i det finska Krigsarkivet. Materialet fra den russiske tiden er spredd på ulike, iblant russiske, arkiver.

Finske soldater og offiserer utgjorde under den svenske tiden en vesentlig del av den svenske arméen. Mange av oss har nok hørt om Gustaf II Adolfs «snöplog» Åke Henriksson Tott og om Hakkapeliter – det finska kavalieret under den 30 år lange krigen.

FINLANDS INDELNING

I denne boken, av Hans Högman, finnes informasjon om frivillige i den dansk-tyske krigen i 1864, også dansk-norske.

INNRULLERING I DEN RUSSISKE ARMÉEN

I perioden Finland lå under Russland, mellom 1809 og 1917, tjenestegjorde mange finske offiserer i Den russiske arméen. En egen finsk armé fantes også i perioder. Men som et ledd i å russifisere landet, innførte tsaren i 1901 en vernepliktslov med formål å oppløse den finske arméen og kunne innkalle finske vernepliktige til den russiske arméen. Utvelgelsen skjedde ved alle stridsdyktige menn i en menighet fikk dra et lodd (arpa) og nummeret ble så notert i kirkeboken. De med lavest nummer ble innkalt til mangeårig militærtjeneste, mens resten utgjorde reservestyrken. Denne praksisen resulterte i omfattende opprør, som førte til økt emigrasjon og stiftelsen av Jägar rörelsen. De jobbet for et selvstendig Finland.

I det Genealogiska samfundets database Katselmusluettelot – Autonomian ajan Suomen armeija, finnes det avskrifter av mønstringsruller for perioden 1809 til 1918. Denne basen er søkbar og det enkleste er å søke på fornavn (etunimi) og etternavn (sukunimi).

DEN FINSKE BORGERKRIGEN

De stormfulle årene rundt første verdenskrig førte til den russiske revolusjonen, der vinneren til slutt ble bolsjevikene og Lenin. Som med andre land, begynte arbeiderbevegelsen å organisere seg også i Finland. Sosialistene hadde makten, men mistet den. Det førte til den finske borgerkrigen, der det hovedsakelig var finske «hvite» og «røde» som kjempet mot hverandre. Krigen foregikk i 1918, men i «Databasen över krigsdöda 1914–22» finner du falte og henrettede fra både selve krigen og de som døde før og etterpå i forbindelse med denne.

ANDRE VERDENSKRIG

I Finland kan den andre verdenskrigen deles inn i tre perioder, Vinterkrigen (1939–1940), Fortsettelseskrigen (1941) og Lapplandskrigen (1944–45), da Finland som en del av fredsvilkårene ble tvunget til å drive ut de tyske troppene som befant seg i landet.

Du finner en oversikt over dem som døde under disse årene i databasen «Omkomna i finska krigen 1939–1945».

STAMKORT

Stamkort er et dokument som inneholder dokumentasjon om tjenestetiden en person har hatt i det finske forsvaret.

En familie samlet for gruppebilde i 1910. På den tiden var Finland ikke et selvstendig land. FOTO: BERNHARD ÅSTRÖM/SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND

Stamkort for personer født mellom 1897 til 1949 kan bestilles fra Riksarkivet. Tjenesten er avgiftsbelagt. Nyere kort oppbevares i Fältsjukvårdens arkiv i Viitasaari.

FÖRSVARSMAKTENS BILDARKIV (SA-KUVA-ARKISTO)

Inneholder rundt 160 000 foto og videoklipp for årene 1939 til 1945 fra fronten og hjemmefronten, samt andre områder/tema. Bildetekstene er vanligvis på finsk og basen er søkbar. Bildene kan lastes ned og brukes på visse vilkår.

OM FINSK EMIGRASJON

Både handel og mange kriger har ført til stor migrasjon i Skandinavia, hovedsakelig mellom Sverige og Finland. Men som en del av det svenske riket inngikk Finland i Kalmarunionen mellom 1397 og 1523, og mange danske navn dukker opp i tidlig finsk historie. For eksempel slekten Tott.

En viktig handelsvei gikk mellom østre del av Finland og Nord-Norge, og har gjennom århundrer ført til flytting fra Finland til Norge. Også en del skogfinner bosatte seg i Norge (Hedmark).

I den russiske tiden foregikk det en stor utvandring fra Finland til Russland, hovedsakelig til St. Petersburg. Dit dro folk fra ulike samfunnslag og i byen fantes det utdanning som manglet i Finland.

Til liks med andre skandinaver, dro også finnene til USA under og etter 1800-tallet. Etter depresjonen på 1930-tallet, gikk turen isteden til Karelen i Russland, og Stalins utrenskinger der. Om du ønsker mer informasjon om finsk emigrasjon finnes dette i Arkivens Portti.

MIGRATIONSINSTITUTET (SIIRTOLAISINSTITUUTTI)

Instituttet har et emigrantregister (siirtolaisrekisteri) som tidligere fantes i en engelsk versjon. Registeret inneholder passasjerlister (matkustajaluettelo), passregister (passiluettelo), navnet på russisk-finske offer for Stalins utrenskinger

Over 70 000 barn ble sendt fra Finland til Sverige under krigen. FOTO: DAN GUNNER/VÄRMLANDS MUSEUM

mellom 1930 og 1950 (venäjänsuomalaiset vainouhrit) og annen informasjon.

For å få full søketilgang (täyshaku) må du betale 20 euro. Begrenset søk (rajoitettu haku) er gratis og gir bare informasjon om navn, fødselsår og destinasjon. Ved begrenset søk logger du deg inn med brukernavnet «vieras» (gjest) og passordet «sukututkija» (slektsforsker).

KRIGSBARN

Under andre verdenskrig ble rundt 70 000 barn sendt bort fra Finland. De fleste ble sendt til Sverige, men et lite antall ble også sendt til Danmark og Norge. Informasjon om disse barna finnes i Riksarkivet i Helsingfors, men det begrenset tilgang på materialet.

Tidligere fantes det krigsbarnforeninger i ulike land, men disse har nå avsluttet arbeidet sitt. På Facebook finnes det likevel en gruppe, «Finska Krigsbarn/Sotalapset/Finnebarn», som er åpen for slektninger, vertsfamilier og andre berørte.

KILDER TIL STUDENTER

I Finland finnes det studentmatrikler som er en nyttig kilde for slektsforskere. En av disse er Studentmatrikel för Åbo Akademi (ylioppilasmatrikkeli).

Dette er en kilde som gir informasjon om studentenes bakgrunn og videre yrkeskarriere. Matriklene krever kunnskap om finsk. I kildefortengelsen for hver student kan likevel svensk tekst forekomme, for eksempel om vedkommende har sagt noe i en domstol.

Matrikler for Åbo Akademiet finnes for perioden 1640 til 1852.

Det finnes også studentmatrikler for Alexanders-universitetet i Helsingfors for perioden 1863 til 1899

FINNA.FI – ET FINSK ARKIVPORTALEN

Dette er et ambisiøst prosjekt som er under stadig utvikling, der målet er å gi tilgang til materiale fra museer, bibliotek og arkiver. Den finske versjonen er mer fullstendig enn den svenske, og i enkelte tilfeller kreves det kunnskaper i finsk for å tolke register over skannet materiale. ■■

Vive la France! Slektsforskning i Frankrike

Oldemor Marguerite Elisabeth Daniel (1896–1986) har interessert meg i mange år. Det at hun var fransk, har ført til at jeg har måtte sette meg inn små og store deler av fransk historie, samt oppdage og undersøke arkiv som er annerledes enn det vi er kjent med fra Norge.

■ FRANK MARTON PEDERSEN

ET NYTT BEKJENTSKAP PÅ GRAVLUND SAINT-MICHEL, ÉPINAL, 24. JUNI 2016 KL. 07.30

Vil du ha en kopp kaffe? Oui merci, svarte jeg og tok følge langs gravradene. Noen minutter tidligere hadde jeg med stotrende franske glosser forklart stedets vaktmester at jeg var på jakt etter gravsteiner til oldemors søskenbarn. Bestyreren kommer ikke før kl. 08.00, forklarte han engasjert, hun kan hjelpe deg. Han gjorde det klart at han ikke hadde til hensikt å la meg vente alene. På vei i retning kontoret og verkstedet inviterte han på kaffe og sigaretter. Kaffen takket jeg ja til. Klokken var 07.30, og jeg kjente at dette kom til å bli en bra dag.

ARVEN ETTER NAPOLÉON

Napoléon Bonapartes (1769–1821) juridiske reform, Code civil des français, også kjent som Code Napoléon, er selve fundamentet som store deler av den vestlige verdens sivile lover er basert på. Lovverket ble ferdigstilt i 1804, og var en harmonisering av et fransk lovverk som var både komplisert og motstridende. Napoléons målsetting var å etablere en felles lov basert på sentrale prinsipper fra menneskerettserklæringen fra den franske revolusjonen i 1789.

Lovverket inneholdt mye positivt: Adelsklassen ble strippet for fødselsprivilegier, religionsfrihet ble innført, arve- og familierett ble standardisert og korrupsjonen i

Utdrag av oldemor og oldefars franske ekteskapsattest. De giftet seg i Gérardmer, Lorraine, den 6. april 1918. Jeg fikk en kopi av denne på det lokale rådhuset. ALLE FOTO/FAKSIMILER: FRANK MARTON PEDERSEN

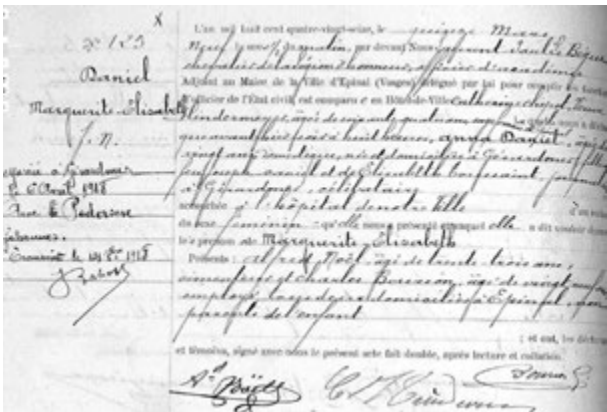
offentlig forvaltning ble slått ned på. Men samtidig var dette et lovverk skrevet av og for menn. Prisen for de generelle fremskrittene ble betalt av kvinner og uekte barn. Prinsippet om likhet for loven ble implementert med en ikke ubetydelig nyanse: Menns rettigheter overgikk kvinner og barns rettigheter og lovverket la ikke skjul på at kvinnens posisjon i samfunnet var kone og husmor. Loven gikk faktisk så langt som å forby mødre med uekte barn å rettsforfølge far for å få barnebidrag eller annen form for kompensasjon. Uekte barn hadde ingen juridisk rett til å få vite hvem faren deres var. Dette var Frankrike på 1800-tallet. Fra 1912 og utover ble Code Napoléon gradvis modernisert.

ARKIVJUNGEL OG ADMINISTRASJON I SÆRKLASSE

Fransk byråkrati og administrasjon overgår det vi er vant med i Norge, og i Europa for øvrig. Fastlands-Frankrike består av 13 regioner som igjen er delt i 95 departementer. Disse departementene inneholder hele 35 858 kommuner! Hver eneste kommune har egne folketellinger og registre over sivile anliggender (état civil). For i det hele tatt

Rådhuset i landsbyen Xonrupt-Longemer i Vosges, Lorraine (1500 innbyggere). Rådhusene oppbevarer sivile registreringer som er inntil ca. 100 år gamle. Her fant jeg tiptippoldemors dødsattest fra 1925.

Oldemors franske fødselsattest fra 1896. Attesten gir informasjon om navn og yrke på mor og mors foreldre. I tillegg kommer det frem at oldemor er født utenfor ekteskapet (fille naturel). Ekteskapet med oldefar er ført i margen til venstre i ettertid. KILDE: ARCHIVE DÉPARTEMENTALES DES VOSGES

komme i gang med slektsforskning er det helt avgjørende at man kjenner departementet og kommunen(e) hvor personen(e) man ønsker å undersøke levde. Er dette ukjent, kommer man ikke langt.

Det franske nasjonalarkivet, Archives nationales de France, er lokalisert på fem ulike geografiske lokasjoner og dokumenterer den franske stats historie. Her er det begrenset med informasjon på individnivå. Det er departementenes arkiv (totalt 95 arkiv) som er mest interessant slektsforskning. Det er i disse arkivene de kommunale personopplysningene er arkivert (fødsler, ekteskap, dødsfall, folketellinger m.m.). Er departementet kjent finner man lett departementsarkivet (se «Nyttige nettsteder»).

Frankrike har ikke et samlet Digitalarkiv slik vi har i Norge. De fleste departementsarkiv tilbyr riktignok online arkivinformasjon i form av skannet materiale uten indeksering/transkribering, men tilbudet er mindre omfattende enn i Norge og utvalget varierer fra arkiv til arkiv. Bruk av arkivtjenester i Frankrike er i utgangspunktet gratis for publikum. Med sperrefrister som kan sammenlignes med det vi kjenner fra Norge.

KIRKEBØKENE FORSVINNER

Kirkebøkene forsvant under den franske revolusjonen. Fra 1792 overtok staten alle oppgaver tilknyttet registrering av fødsler, ekteskap og dødsfall (état civil). De nyeste registreringene er tilgjengelig i rådhuset i kommunen (Mairie), mens registreringer som typisk er eldre enn 100 år er overført til departementsarkivet og er som regel tilgjengelig online (skannet materiale). De sivile registreringene er en gullgrube av informasjon. Her oppgis som regel alder, yrke, fødested, foreldre med yrker og vitner for personen(e) registreringen gjelder, avhengig av hvilken type registrering det er (fødsel/ekteskap/dødsfall). I tillegg gis det informasjon om ekte eller uekte barnefødsler, samt legitimering dersom en mor med et uekte barn gifter seg. Som en bonus kan man også oppleve at ekteskap og dødsfall er protokollført på fødselsattesten i ettertid. Er man heldig får man altså tre ting på en gang. Franske skrivere holder høy klasse, og kvaliteten på

håndskrevne kilder er generelt meget bra. Registreringene følger en standardisert mal, og dette gjør det enkelt å forstå innholdet selv med begrenset kjennskap til språket.

TIDKREVENDE FOLKETELLINGER MED BEGRENSET NYTTEVERDI

Franske folketellinger, oppbevart ved departementsarkivene, har med få unntak vært gjennomført hvert femte år fra 1836. Disse er ofte tilgjengelig online, men er dessverre ikke indeksert/transkribert. Dette gjør at folketellingene har begrenset verdi når det gjelder slektsforskning. For små landsbyer kan man greitt bla seg gjennom hele folketellingen, men for større byer vil dette være en meget tidkrevende affære. Å følge livsløp via folketellinger er også ofte et omfattende arbeid, siden en person som flytter bare noen få kilometer kan bosette seg i en rekke nye kommuner.

Folketellingene oppgir navn, alder, yrke og av og til arbeidsgiver til enkeltpersoner. Slektsrelasjoner kan ikke direkte leses ut av folketellingen. Betegnelsene «husets herre» og «hustru» er riktignok vanlig, men barn betegnes ofte eksempelvis som «liten gutt» istedenfor «sønn».Veldig ofte vil selvsagt den lille gutten være sønn av ekteparet, men jeg har selv erfart at barn i en folketelling er nevøer/nieser av ekteparet, uten at dette er forklart. En annen utfordring med folketellingene er at fulle navn ofte er utelatt. Dette kan gjøre det vanskelig å vite om man har truffet på rette personer eller familie. Husstandene oppgis som løpenummer, og det er vanskelig å koble løpenummer mot konkret gate/adresse.

FRANSKMENN OG DEN STORE KRIGEN

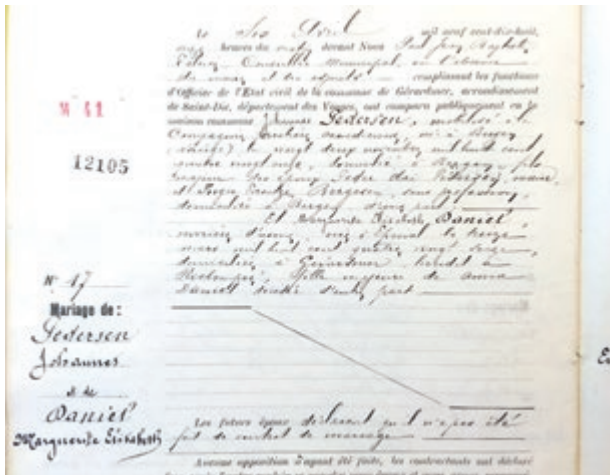
Driver man med slektsforskning i Frankrike kommer man før eller siden innom første verdenskrig. La Grand Guerre vekker fremdeles sterke følelser i den franske befolkningen. Slaget ved Verdun i 1916 står sentralt. Det var her tyskerne skulle «blø i hjel» Frankrike i en ren utmattelseskrig. Hver eneste husstand ble påvirket av disse fire mørke årene som krigen varte.

Fransk verneplikt ble intensivert i 1913.Ved fylte 20 år var franske menn pålagt verneplikt som følge av den militære opprustningen som pågikk i Europa. Militær-ruller for menn født mellom 1847 og 1913 er arkivert i departementsarkivene. Disse kildene inneholder mye interessant informasjon som høyde, vekt, beskrivelse av utseende og spesielle kjennetegn, tilhørende militær enhet og utmerkelser. Militæruller for perioden 1786–1875 er oppbevart ved militærarkivet i Vincennes. Informasjonsomfanget minker jo lenger bak i tid man går.

FRANSK NAVNETRADISJON OG DEN PROFESJONSRIKE LANDSBYGDEN

Franske etternavn er en smeltedigel av navnetradisjoner som i hovedsak kan deles i fire kategorier: Patronymikon, yrker, beskrivelse av utseende og lokasjon/geografi. Eksempler er: Henri Daniel (Henri, sønn av Daniel), Henri Boucher (slakter Henri), Henri Petit (lille Henri) og Henri Dupont (Henri som bor ved broen). Flere fornavn er vanlig for begge kjønn, og en navnevariant av Marie er nesten obligatorisk for kvinner frem til 1900-tallet.

Oldemors fetter Joseph Etienne Daniel (1894 – 1978) ble tildelt fransk krigskors (Croix de Guerre) i 1. verdenskrig. Om alpejeger Joseph står det: En taper jeger som alltid meldte seg til patruljering. Var lojal og viste ingen tegn til frykt under fiendtlig angrep. Ble hardt skadet, men ba ikke om avløsning.

De innholdsrike departementsarkivene gir ellers et interessant bilde av den franske landsbygden. I kontrast til bondesamfunnet i Norge er selv små franske landsbyer krydret med profesjonsyrker som osteystere, vinmakere, bakere, vevere og tømmerhuggere osv. (se «Nyttige Nettsteder»). I den franske slekten min går yrket sagard igjen. Dette er en yrkesbetegnelse som kun ble brukt i Vosges, Lorraine. I et sagbruk hadde en sagard ansvaret med å kappe tømmeret i korrekte dimensjoner, avhengig av kvaliteten på tømmeret og ordreporteføljen.

MULIGHETER FRA SOFAKROKEN I NORGE

Arkivinformasjon for fastlands-Frankrike finnes i begrenset omfang i Ancestry, og da sentrert rundt større byer. Siden online-tilbudet til departementsarkivene varierer fra arkiv til arkiv, kan det være aktuelt å sende en forespørsel til et arkiv hvor man ber om opplysninger. Departementsarkivene er behjelpelig med enkle arkivsøk på forespørsel via e-post å ta betalt for det. Det vil være en fordel å sende forespørselen på høflig fransk (Google Translate fungerer bra) og beregne et par uker før du får svar.

ET FARVEL PÅ GRAVLUND SAINT-MICHEL, ÉPINAL, 24. JUNI 2016 KL. 08.15

På kontoret til gravlundens vaktmester gikk praten bra til tross for at undertegnede hadde tysk som valgfag på skolen. Jeg hadde heldigvis vært forutseende nok til å skrive ut et slektstre hvor jeg kunne peke og fortelle med enkle gloser. Min franske venn ledet heldigvis samtalen, og han virket oppriktig interessert i at en nordmann kom ens ærend til Lorraine for å undersøke røttene sine. Folk blir utrolig imøtekommende av et genuint ærend og et åpent smil.

Bestyreren hjalp meg med en gang hun ankom kontoret. Dessverre var ikke oldemors søskenbarn gravlagt på kirkegården, men minnet om denne spesielle morgenen er fornøylig. Jeg takket så mye for hjelpen som best jeg kunne og fortsatte videre. ■ ■ ■

- KILDER
- Linker under Nyttige nettsteder
 - Wikipedia
 - Diverse arkivmateriale fra Archive départementales des Vosges

NYTTIGE NETTSTEDER MED TIPS OM SLEKTSFORSKNING I FRANKRIKE

- ➡ The French Genealogy Blog – french-genealogy.typepad.com
- ➡ Genealogy in France: How to Research French Ancestry – www.thoughtco.com/how-to-research-french-ancestry-1421947
- ➡ A la French Genealogy – frenchgen.com
- ➡ Det franske nasjonalbiblioteket – gallica.bnf.fr
- ➡ Gamle franske yrker – www.vieuxmetiers.org
- ➡ Navnetradisjoner i Frankrike – blogs.ancestry.com/cm/4-types-of-french-surnames-which-one-is-yours

Har du tyske aner?

Slik finner du dem

Gjennom årenes løp har tyske innvandrere satt sterkt preg på Norge og norsk kultur. Mange nordmenn har derfor tyske aner, ofte uten å være klar over det.

■ JØRN ERIK ØVALD

Det begynte med Hansatiden. Fram til midt på 1600-tallet var opp mot 25 prosent av befolkningen i Bergen av utenlandsk opprinnelse, de fleste tyske. Navn som bl.a. Rieber, Friele, Meyer, Pilgram og Krohn (1)

forteller om dette. Foruten Bergen satte hanseatene også sitt preg på Oslo og Tønsberg.

Det danske adelsveldet strakte seg fra 1536 til 1660. Etter reformasjonen ble Norge styrt av danske adels-

Fjelltur i de bayerske alpe. ALLE FOTO ER UTLÅNT AV IRENE ORLICH

En tysk søskenflokk rundt århundreskiftet.

Forlovelsesselskap i Berlin på 1920-tallet.

menn (lensherr) med kansleren som øverste overhode. Men den danske adel hadde betydelige innslag av tysk adel, enten i form av inngifte eller med opprinnelse i Schleswig-Holstein, som var knyttet til Danmark både kulturelt og politisk. I tillegg utvandret mange borgere fra Schleswig-Holstein direkte til Norge, særlig Oslo og Bragernes (2).

På samme tid ble Den norske hær dannet, med et ofiserskorps som for en stor del besto av tyske offiserer. Flere av disse ble værende i Norge, og tysk var kommandospråk i hæren helt fram til 1772 (3).

En annen gruppe som i stor grad fant fotfeste var tyske fagarbeidere. De første var bergmenn, og de ble hentet bl.a. fra Sachsen til norske gruver, først og fremst Kongsberg (4) og Røros (5). Også glassblåsere, bl.a. ved Nøstetangen, var for en stor del tyske fagarbeidere. Senere kom fagarbeidere til Porsgrund Porselensfabrik (fra Bayern) (6). Det finnes en detaljert oversikt over bergverksarbeiderne på 1600-tallet i en tysk bok, først og fremst Kongsberg, men også Røros og andre bergverk. Den heter *Technologietransfer und Auswanderungen* (7).

Den siste gruppen tyske «innvandrere» besto av tyske soldater som deltok under okkupasjonen av Norge mellom 1940 og 1945. Det oppsto mange kjærlighetsforhold mellom unge norske kvinner og tyske soldater. Anslagsvis 30–50 000 norske kvinner innledet et slikt forhold. Mange fikk barn, rundt regnet om lag 10 000 – som da var halvt tyske (8). Flere opplysninger om disse barna kan finnes ved hjelp av Lebensbornarkivet i Norge. Deutsche Dienststelle i Tyskland inneholder opplysninger om soldater som tok del i siste verdenskrig. Opplysninger ligger ikke åpent, og disse må bestilles. Det kan ta lang tid å få svar.

HVORDAN FINNER VI FRAM TIL VÅRE TYSKE SLEKTNINGER?

Tyskland er – samlet sett – et relativt ungt rike. Det tyske rike ble grunnlagt i 1871. Før dette besto Tyskland av mange småstater. Disse finner vi igjen i dag som delstater, totalt 16. De har relativt høy grad av selvstyre, og på grunn av dette – og en forhistorie som egne stater, er mye av arkivmaterialet i Tyskland å finne i de enkelte delstater. Arkivene følger administrative inndelinger, inndelt i Landesarchiv, Amtsarchiv og Stadtarchiv. Gjennomgående er personalet positive når det gjelder forespørsler, og det er uproblematisk å henvende seg på engelsk. Det eksisterer også et sentralt arkiv, Das Bundesarchiv. Dette arkivet er best utbygd når det gjelder DDR.

Det er mange veier inn i arkiver, folketellinger og kirkebøker. Selv om folketellingene er utført nasjonalt, er resultatene å finne i de enkelte delstatene. Det er ulike nettløsninger, noen tjenester er betalingstjenester i en delstat, men gratis i en annen.

KIRKEBØKER

Kirkebøker er dessverre som hovedregel ikke åpent tilgjengelige. Archion (9) tilbyr 20 millioner sider fra evangeliske kirkebøker, men du må abonnere på tjenesten. Den katolske kirken gir ikke like lett tilgang. En mulig inngang kan være via genealogi-sider, som forum.genealogy.net (10) hvor det er lenker til de ulike bispedømmer.

NETTRESSURSER

Norsk Slekthistorisk Forening har en gruppe som heter «Arbeidsgruppen for europeiske aner». På deres hjemme-

side finnes det lenker til mange internettressurser innenfor slektsforskning i Tyskland (11), både sentrale og for de enkelte delstater. Et naturlig utgangspunkt kan være Genwiki (12), som også finnes i en engelskspråklig versjon (13). Genwiki er en portal for slektsforskning i tyskspråklige land. De har en side for personsøk (Gedbas) som er svært enkel å bruke (14). For å finne en person i Gedbas må det være minst 100 år siden vedkommende ble født, eller minst 30 år siden vedkommendes død. Videre inneholder siden mange aktuelle lenker, bl.a. Digibib (15), som er en portal for ulike digitale ressurser, og Grabsteine. Denne siste, som også foreligger i norsk tekst (16), er et pågående prosjekt for registrering av gravsteiner i Tyskland. Så langt er mer enn 1,6 millioner gravsteiner registrert.

LITTERATUR

Det finnes flere bøker som handler om hvordan du går fram for å finne tyske røtter. Felles for disse er at de primært retter seg mot et amerikansk marked, men mye av innholdet er godt egnet også for norske slektsforskere. Her tar jeg med to: *A genealogist's Guide to Discovering Your Germanic Ancestors* (17) og *Trace your German roots online* (18). Begge kan kjøpes som e-bok, men mange sider er også lagt ut som prøvelesing på Google Books.

AVISER, BØKER OG BILDER

En interessant nettside er Deutsche digitale bibliotek (19), som tilbyr digitale bøker på lik linje med vårt Nasjonalbibliotek. DDB har ca. 23 millioner titler. Eldre utgaver av tyske aviser er bare sporadisk digitalisert, bl.a. i Staatsbibliothek zu Berlin (20). Når det gjelder bildearkiv, så finnes det i Bundesarchiv (21). Det inneholder ca. 11 millioner bilder, og er enkelt å søke i. Høyoppløselige bilder kan kjøpes ved å registrere seg.

Fra venstre: **1** Tysk kvinne tidlig på 1800-tallet. **2** Ektepar på starten av 1800-tallet. **3** To brødre under 1. verdenskrig. Den ene av dem falt i krigen da han var i tidlig 20-årene.

«DEUTSCHES GESCHLECHTERBUCH»

Starke Verlag (22) er et forlag som spesialiserte seg på tysk genealogi og heraldikk. De utgir en rekke bøker og tidsskrifter, og stadig mer er digitalisert. Et hovedverk for dette forlaget er *Deutsches Geschlechterbuch* som består av 216 bind. Disse bindene er samlet på 32 CD-er som kan kjøpes samlet eller enkeltvis. En oversikt over disse finner du blant annet på forlagets sider.

Det er også mulig å laste ned flere av dem på [archive.org](#) (23).

Forlaget utgir i tillegg *Genealogisches handbuch des Adels* (24). Dette verket består av 124 bind, og er delt inn i fyrstehus, grevskap, baronier og andre adelige slekter. Disse er ikke digitalisert, og enkelte av bindene er dessverre utsolgt.

ET EKSEMPEL PÅ SLEKTSSØK I EN DELSTAT: SCHLESWIG-HOLSTEIN

Det er tidligere nevnt at mye arkivmateriale er å finne i de enkelte delstaters regionale og lokale arkiver. Som et eksempel på dette ser vi nærmere på Schleswig-Holstein, som peker seg ut som en delstat med sterk tilknytning til Danmark-Norge fram til 1814, men også etter dette. Her er noen aktuelle veier å gå:

Archivführer Schleswig-Holstein, Archive und ihre Bestände (25). Her finnes register (pdf) over offentlige arkiver som nevnt tidligere. Opplysninger om Landesarchiv, Stadtarchiv, Amtsarchiv etc. over alle kretser i Schleswig-Holstein kan lastes ned. Videre finnes informasjon om adresser, åpningstider, kontaktpersoner (e-post) etc.

Det sentrale arkivet i delstaten heter Landesarchiv Schleswig-Holstein. En innholdsfortegnelse over hva som finnes i arkivene er tilgjengelig på nett (26).

I tillegg til offentlige arkiv finnes det sider fra slekts-

Tre generasjoner i en forstad til Berlin i 1930-årene.

historieforeninger og private genealogi-sider på nett. Disse er av varierende kvalitet. En av de beste er Schleswig-Holsteinische Familienforschung (27). Denne foreningen utgir også årbøker (28), to av disse (1993 og 1994) er mulig å laste ned, de andre kan bestilles i papirutgave eller på CD. Her finnes også mange gode lenker til andre kilder (29).

MIN HISTORIE

Det finnes naturligvis også mange slektsbøker, særlig fra de adelige familiene. Her er det vanskelig å gi konkret veiledning, men det er viktig å huske på at skrivemåte for navn endrer seg gjennom tiden og over landegrensene. En oversikt over slektsbøker – sortert alfabetisk eller på delstater – finnes på [genealogy.net](#). Oversikten omfatter både trykte bøker (30) og digitale (31).

Det bringer meg avslutningsvis til min egen historie og søken etter familien til min stammor med det velklingende navn Maria Lucretia von Böschläger. Hun slo seg ned i Eidanger i Telemark omkring 1650 og er omtalt i aviser og tidsskrifter gjennom årene som en dame «af høi extraction».

MEN HVEM VAR HUN?

Etter utrettelig søking på nett, og utallige sider med produkter fra Bosch på ulike lager, fikk jeg omsider treff – på familien von Boeselager. Og – det fantes en bok

SLEKTSFORSKNING I TYSKLAND

Å arbeide med slektsforskning i Tyskland er ingen enkel øvelse. Stofftilfanget er enormt, og det er lett å miste fokus og komme ut av kurs. Innholdet i denne artikkelen er slett ikke eneste farbare vei, og det er sikkert mange lesere som har god erfaring med kilder som er like gode – eller bedre – enn de som her er nevnt. Men dette er essensen av den erfaring jeg har fått gjennom min personlige søken etter min slekt.

Bestemor og barnebarn i Berlin i 1930-årene.

som het *Die Familie von Boeselager*. For å gjøre en lang historie kort, boka kom i posten fra et tysk antikvariat og da jeg fant «Maria Lucretia von Boeselager» på en av de vedlagte stamtavler var det ikke uten frysninger på ryggen.

REFERANSER

1. Bjørn O. Mørch Larsen: Bergensavisen 25.11.2013, <https://www.ba.no/nyheterandelen-innvandrere-var-langt-storre-for-400-ar-siden/s/1-41-7002981>
2. Øystein Rian: «For Norge, Kjempers fødeland», Det Norske Samlaget, 2007, s. 94
3. Dag Leraand: Store Norske leksikon, Hærens historie, https://snl.no/Hærens_historie
4. Bjørn Ivar Berg: Historieboka.no (Terra Buskerud – tysk innvandring til Kongsberg på 1600-tallet) http://www.historieboka.no/Modules/historiebok_tidsepoke_tema_artikkel.aspx?ObjectType=ArticleVersion&Article.ID=2019
5. Lars Geithe: Bergstaden.org – <http://www.bergstaden.org/no/kobberverket/roros-kobberverk/de-forste-arbeiderne>
6. Albert Boe: Porsgrunds Porselænsfabrik, s. 24 ff
7. Hillegeist und Liessmann: «Technologietransfer und Auswanderungen im Umfeld des Harzer Montanwesens, Lukas Verlag 2001
8. Kåre Olsen: Tyskerjenter, Norgeshistorie.no <http://www.norgeshistorie.no/andre-verdenskrig/artikler/1757-de-norske-tyskerjentene-under-og-etter-krigen.html>
9. <https://www.archion.de/>
10. <https://forum.genealogy.net/index.php?page=Thread&threadID=35370>
11. http://www.genealogi.no/wiki/index.php/Slektsforskning_i_Tyskland
12. <http://wiki-de.genealogy.net/Hauptseite>
13. http://wiki-en.genealogy.net/Main_Page
14. <http://gedbas.genealogy.net/?lang=de>
15. <http://wiki-de.genealogy.net/Portal:Digibib>
16. <http://grabsteine.genealogy.net/index.php?&lang=no>
17. https://books.google.no/books/about/A_Genealogist_s_Guide_to_Discovering_You.html?id=cFZ76HWrBhgC&redir_esc=y
18. <https://books.google.no/books?id=2sLuCwAAQBAJ&dq=trace+your+german+roots+online&hl=no>
19. <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>
20. <http://zefys.staatsbibliothek-berlin.de/list/>
21. <http://www.bild.bundesarchiv.de/>
22. <http://www.starkeverlag.de/shopfactory/contents/de/otherurl.html?ourl=D-2>
23. <http://archive.org/search.php?query=deutsches%20geschlechterbuch>
24. http://www.starkeverlag.de/shopfactory/de/dept_54.html
25. http://hup.sub.uni-hamburg.de/volltexte/2011/114/pdf/HamburgUP_LASH_100_Archivfuehrer.pdf
26. <http://bestaendeuebersicht.schleswig-holstein.de/bestaende.asp>
27. <http://vereine.genealogy.net/SHFam/>
28. <https://vereine.genealogy.net/SHFam/Jahrb.html>
29. <https://vereine.genealogy.net/SHFam/webseiten.html>
30. http://wiki-de.genealogy.net/Ortsfamilienbuch#Gedruckte_Bibliographien
31. <http://www.online-ofb.de/>

Vil du ha hele historien om søket etter Maria, så finner du den her: <https://www.grenlandslekt.no/SkannaBlader/EA096.pdf>

Kilder til de som dro østover

Mens de fleste nordmenn fikk USA som sitt nye hjemland, var det også noen som valgte et liv i Russland. Vi vil i denne artikkelen fokusere på kilder til den utvandrergruppen vi kaller kolanordmenn.

■ GUNN GJERVOLDSTAD

Det var noen få hundre nordmenn som flyttet til den nordlige delen av Russland på slutten av 1800-tallet og bosatte seg rundt Fiskerhalvøya og i Murmansk-området. Allerede i 1860 hadde den russiske regjeringen lovet alle som slo seg ned på Kolakysten fritak fra statlige skatter og

Kolonistbrødrene Jørstad fra Tsypranolok rundt 1900.

verneplikt. Dette gjaldt også utlendinger som var villige til å bli russiske statsborgere. I 1864 var det registrert 105 nybyggere; både menn og kvinner. Fra november 1868 får nordmennene enda flere goder, rett til frihandel og fritt fiske, som gjør at enda flere flytter. Nordmennene var kjent som flinke fiskere. På grunn av dette, og sin erfaring med sesongfiske, var de svært ønsket i området.

I 1867 var det cirka ti norske familier rundt Fiskerhalvøya og i Murmansk-området, og ved folketellingen i 1895 var det registrert 220 nordmenn her.

Etter den russiske revolusjonen i 1917 returnerte en del nordmenn til Norge, men de fleste ble igjen. I 1930 ble de norske fiskerne tvunget inn i arbeidskollektivet «Polarstjernen». Stalins forfølgelser rammet de norske kolonistene sterkt fra 1936. Noen ble henrettet, etter å ha blitt dømt etter § 58 i den sovjetiske straffeloven. For spionasje, sabotasje, kontrarevolusjonær virksomhet og antisovjetisk propaganda. Det er reist et minnesmerke for nordmennene som ble forfulgt i St. Petersburg.

I månedsskifte juni/juli 1940 ble 104 mennesker deportert fra Tsypranolok på Fiskerhalvøya. Ordren fra NKVD (Sovjetunionens sikkerhetstjeneste og hemmelige politi) var at hele Kolahalvøya skulle renses for «utenlandske nasjonaliteter». Alle disse innbyggerne ble tvangsflyttet og mange havnet etter hvert i Tarza i Arkhangelsk fylke.

Mange av de deporterte kolanordmennene døde av sult og underernæring. Ingen av dem fikk komme tilbake til sine hjem etter krigen; noen havnet i Murmansk-området og andre i blant annet Latvia.

Etter denne tiden snakket ikke så mange russere om sin norske bakgrunn. Mange ble gjenforent med sine

Noen nordmenn slo seg ned i Vaidaguba på Fiskerhalvøya. Her ser vi noen menn som står ved grensesteinen Suomi i dette området. ARKIV: VARANGER MUSEUM AVD. VADSØ

norske slektninger først på 1990-tallet, etter Sovjetunionens fall. Da fikk også mange kolanordmenn mulighet til å søke om norsk statsborgerskap og flytte hit.

KILDER I NORGE

SKANNEDE KIRKEBØKER OG FOLKETELLINGER

I skannede kirkebøker fra Vardø finner du blant annet født, døpte, konfirmerte, gifte, døde og utflyttede kolanordmenn. Det var mange kolonister som dro til Norge for å gjennomføre sine kirkelige handlinger. De dro også til Aleksandrovsk i Russland.

I de norske folketellingene kan du søke på Russland/Rusland og få opp de som ble født der, og senere flyttet tilbake til Norge. I norske kirkebøker kan det også stå registrert at en person f.eks. har blitt konfirmert i Russland.

ARKIVER

Hos Arkiv i Nordland oppbevares arkivet etter Ola Sæther. Han forsket på den norske bosettingen på den russiske

Murmankysten. Her finner du bilder, samtaler med informanter, kartotek kort over steder og personer. Du kan få tilsendt opplysninger ved å skrive til arkivet.

Ved Varanger museum i Vadsø er arkivet etter Handelshuset A. Brodtkorb oppbevart. De hadde kontroll på en stor del av handelen som foregikk mellom Russland og Norge mellom 1862 og 1935, hvor også kolanordmennene var involvert. I arkivet finnes det blant annet fire store bøker; to av dem med tittelen *Conto for Kværner og Normand på Russe – Finnmarken*. Disse inneholder detaljerte regnskaper fra 1869 og frem til 1. verdenskrig. Her er mange kolanordmenn fått mye plass. Du kan lese mer om dette arkivet i nettartikkelen «Kvenene på Russekysten» på siden Sett Nordfra.

NETTBASERTE RESSURSER

Norge har sammen med Russland og Finland laget en nettutstilling som heter *Murman – The Coast of Hope* om koloniseringen i Russland. Det er også utgitt et hefte i forbindelse med utstillingen.

NORSK LITTERATUR

Det er skrevet noen bøker om nordmennene som bodde på Fiskerhalvøya eller i Murmansk-området.

- *Russland via Vardø* av Laila og Thor Thorsen ble utgitt i 1991 og ligger tilgjengelig på Nasjonalbiblioteket.
- NRK-journalist Morten Jentoft utgav boken *De som dro østover* i 2001. I denne boken er det en oversikt over de fleste som bodde på Fiskerhalvøya rundt 1880, videre liste over dem som ble forvist i 1940 og en oversikt over dem som ble arrestert og henrettet. Jentoft skriver også tidvis reportasjer om denne delen av norsk historie, som blir publisert hos NRK.
- Andre bøker er *Inn i vår tid – Sigrun Ballo Kvaran* som ble utgitt 2012 og *En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nordkarelen: skildringer af Land og Folk* av J.A. Friis. Den kom ut for første gang i 1871 og finnes på Alta nettbilbliotek. Den ble også nyutgitt i 2014.

Fire norske kolonister fra Murmankysten på besøk i Vardø rundt 1900. ARKIV: VARANGER MUSEUM AVD. VARDØ

KILDER I RUSSLAND

Det finnes digitalisert kildemateriale i Russland, men naturlig nok kan språket være en utfordring. Heldigvis blir Google Translate stadig bedre, og mange nettsider kan enkelt oversettes slik at du skjønner hva som står på disse.

Som i Norge er det mange typer arkiver. Det meste av informasjonen om kolanordmenn ligger i to regionale arkiver. Det er Statens arkiv i Murmansk-regionen (GAMO eller på russisk ГАМО), som du finner på murmanarchiv.ru. Det finnes også et Statens arkiv i Arkhangelsk-regionen, GAAO. Nettsiden til dette arkivet er dvinaland.ru/~tuymbf7r. All informasjon i arkivene er på russisk og dette medfører at det blir komplisert å søke.

NETTBASERTE RESSURSER

Arkivet i Murmansk har en spesiell genealogisk database. For å bruke denne, må du registrere deg i det russiske statsinformasjonssystemet. Den finner du på gosuslugi.ru.

Familiebilde fra rundt 1900. ARKIV: VARANGER MUSEUM AVD. VARDØ

Det er mulig for nordmenn å registrere seg, men aller best er det om du kjenner en russer som kan logge seg inn for deg. Dette fordi det er en komplisert prosess å både registrere seg og søke i basen.

Nettstedet kolanord.ru er et bibliotek der alle publikasjoner om Kolahalvøya er samlet. Det er bøker, artikler, aviser, avhandlinger om historie, religion, økologi og samisk tema. Noe av innholdet kan oversettes til norsk via Google Translate.

ANDRE ARKIVER

Dersom du vet at din slektning var veteran fra andre verdenskrig og tjenestegjorde i Den Røde Armé eller var partisan, kan du forsøke å finne informasjon om vedkommende på nettstedet podvignaroda.ru.

Dette er en database over mennesker som utmerket seg under krigen. Databasen blir fortsatt jevnlig oppdatert.

Hvis din slektning ble utsatt for undertrykkelse kan du prøve å finne informasjon i den søkbare databasen ru.openlist.wiki.

Databasen inneholder over tre millioner navn. Her får du informasjon om personlige opplysninger som fødselsdato, når vedkommende ble arrestert, hva han/hun ble dømt for og hva dommen var med mer.

NAVN I RUSSISKE ARKIVER

Søker du i russiske arkiver må du ta hensyn til at norske navn skrives annerledes i Russland, og med kyrilliske bokstaver. Det kan også være flere varianter av et for- og etternavn. Noen ganger står de norske navnene i en russisk versjon. For eksempel kan Peter bli Petr, som igjen blir skrevet Пётр i det russiske

Portrett av Pehr Jørstad. ARKIV: VARANGER MUSEUM AVD. VARDØ

Iver Johannes Berger med datteren Marie Berger rundt 1920. ARKIV: VARANGER MUSEUM AVD. VADSØ

arkivmaterialet. Det samme gjelder geografiske navn. Det går også andre veien. For eksempel skrives fiskeværet Zubovka på Fiskerhalvøya Subuska på norsk.

SPERREFRISTER

I Russland er sperrefristen på arkivmateriale som inneholder personlig informasjon 75 år. Er du slektning eller etterkommer kan være enklere å få innsyn. ■ ■

KILDER

- *Russland via Vardø*–Laila og Thor Thorsen
- *De som dro østover*–Morten Jentoft
- *En Sommer i Finmarken, Russisk Lapland og Nordkarelen: skildringer af Land og Folk*–J. A. Friis

En liten guide til slektsforskning i Storbritannia

Storbritannia har en lang og fargerik historie, og allerede i vikingtiden ble norske og britiske slekter forent. Dersom slektsgranskingen fører deg hit er det mengder av kildemateriale tilgjengelig på nettet, noe gratis og noe gjennom forskjellige betalingssider.

■ BRITT HEGE CHRISTOFFERSEN

Det kan være greit å ha noen startpunkter å gå ut ifra når du begynner slektsgransking i Storbritannia. Storbritannia består av England, Wales, Skottland og Nord-Irland, som igjen er delt inn i ulike «county». Disse tilsvarende våre fylker.

Statsreligionen i Storbritannia er den anglikanske kirken, men det finnes mange andre religiøse menigheter i tillegg. Som for eksempel den katolske kirke. Det finnes et stort antall digitaliserte kirkebøker fra de ulike prestegjeldene, både anglikanske og andre. Vi kommer tilbake til hvor disse finnes senere i artikkelen.

VANLIG MED KALLENAMN

Som i Norge var det i Storbritannia vanlig at barn tok etternavnet til sin far. I de tilfellene der far ikke er oppgitt er det mors etternavn som blir brukt. Det kan være ganske mange måter å skrive navnene på da mange var analfabeter før 1900. Da ble navnene registrert slik som de ble uttalt. Om en kvinne mistet sin ektemann og giftet seg igjen, så var det ikke uvanlig at barna senere dukket opp med sin stefars etternavn.

I Storbritannia finner vi også en tradisjon for å forkorte navn eller bruke kallenavn. Navn som Elisabeth kan bli til Eliza eller Betty. Albert Henry kan bli til Harry. Og Emily kan bli Milly eller Emmy. Derfor er det alltid en god idé å utforske alternative skrivemåter for etternavn, samt variasjoner av fornavn når vi søker etter våre britiske forfedre.

FOLKETELLINGENE OG 1939-REGISTERET

En god kilde for å finne slektninger i Storbritannia er folketellingene. Disse har en sperrefrist på 100 år. De første folketellingene, hvor det finnes opplysninger om personer med navn, ble avholdt i 1841. Etter dette har de

vært gjort hvert tiende år, med unntak av 1941 på grunn av andre verdenskrig. Det er også verdt å merke seg at folketellingen fra 1931 ble ødelagt av en brann i 1942.

Folketellingene har utviklet seg med årene. I 1841 var det opplysninger om adresse, personer som oppholdt seg der, alder, kjønn, yrke og hvor de var født. I senere folketellinger er det også kommet med hvilke relasjoner personer har til hovedpersonen, sivilstand og om en person er blind/døv/idiot. I den sist utgitte, fra 1911, er det også notert hvor lenge ektepar hadde vært gift, hvor mange barn de fikk og hvor mange av barna som var i live.

Når det gjelder Nord-Irland er store deler av folketellingene dessverre gått tapt under borgerkrigen.

Som et tillegg til folketellingen finnes det et register over befolkningen fra 1939. Dette registeret ble laget i forbindelse med andre verdenskrig for å kunne lage identifikasjonskort til britiske statsborgere.

Da det ikke regnes som en folketelling er dette registeret utgitt, men har fremdeles en sperregrense. Det viser kun de som er bevist døde eller der det er gått 100 år siden fødsel. Registeret for England og Wales er kun tilgjengelig på nett på Findmypast. For å få tilgang er det to muligheter, enten å betale for et årsabonnement eller pay-per-view (å søke er gratis). For Skottland og Nord-Irland må du ta kontakt med det nasjonale arkivet for disse områdene for å få innsyn.

FØDSELS, VIELSE- OG DØDSREGISTERET

En annen god kilde er BMD/født, gift, død-registeret. Det ble introdusert i England og Wales i 1836 (Skottland 1854). BMD ble obligatorisk i England og Wales i 1874 (Skottland 1855).

Registrene er tilgjengelig på nett, men du får kun tilgang til enkelte opplysninger (navn, etternavn, fødselsår). Det er imidlertid mulig å kjøpe papirkopi av

originalen og få denne tilsendt. I den fulle fødselsattesten får du vite nøyaktig fødselsdato, fødselssted og foreldrenes navn. I giftemålsregisteret får du vite nøyaktig dato og fedrenes navn og yrke, og i dødsattesten får du vite dato og dødsårsak.

Sertifikatene koster rundt 100 kroner å få tilsendt til Norge. De engelske bestiller du fra gro.gov.uk/gro/content, mens de skotske kan bestilles gjennom en side som heter scotlandspeople.gov.uk.

HVOR FINNES KILDENE?

I England varierer det veldig hvor du finner kildene fra de forskjellige fylkene og prestegjeldene. Det finnes tre store betalingssider som har mye av det som er digitalisert. Det varierer hvilken av dem som har gjort avtale med de forskjellige fylkene/prestegjeldene. Disse sidene er Findmypast, Ancestry og The Genealogist.

Folketellingene for England og Wales kan du også finne på alle disse sidene med mulighet for å se originalene og transkribert form. Betalingssidene bruker å ha gratis prøveabonnement slik at du kan sjekke ut hva som finnes der uten å tegne fullt abonnement.

I Skottland har de samlet både BMD, folketellinger, kirkebøker med mer på ett sted. Her kan du søke gratis, etter å ha registrert deg, men du må betale for å se selve dokumentet. Du finner dette på ScotlandsPeople.

GRATISKILDER

Det finnes noen sider som er drevet av frivillige som er mulig å bruke gratis. Men disse gir oss ikke mulighet å se originaldokumentene og de kan være ufullstendige.

Disse kildene er FreeBMD og FreeCen. I sistnevnte kan du søke i folketellingene fra 1841 til 1891.

DE FYSISKE ARKIVENE

I Storbritannia som i Norge finnes det nasjonale arkiver. Her finnes det både ressurser gratis på nett, og ressurser som du må betale for å laste ned. Nettsidene er lagt opp for å hjelpe deg som bruker på best mulig måte. I tillegg er det mulig å besøke de fysiske arkivene for et ordentlig dypdykk i materialet som finnes der.

Dersom du ønsker å besøke arkivene er det lurt å undersøke mest mulig før du drar, slik at du vet hva du skal ha og hvor det ligger i arkivet. For informasjon om England og Wales finner du det i The National Archives. I tillegg er det også mulighet å søke i Wales i Archives Wales. Skottland har National Records of Scotland, mens Nord-Irland har The Public Record Office of Northern Ireland.

ANDRE KILDER

Aviser er en bra måte å lære mer om familien på. Det kan være alt fra bryllupsnotiser til oppslag om tyverier og dom. Dersom du abonnerer på Findmypast får du mulighet til å søke i britiske og irske aviser tilbake til 1700-tallet. Det er også mulig å bruke The British Newspaper Archive. Denne siden kan du søke gratis i, men du må betale for å lese artikkelen (pay-per-view). I Wales er det mulig å søke gratis i det walisiske nasjonalbiblioteket, The National Library of Wales.

Dersom slekten din stammer fra London, er det mulig å finne ut mye om hvordan livet var der ved å sjekke ut London Lives. Her er det mulig å søke på navn og tidsperiode for å se om slektninger dukker opp i dokumenter, som for eksempel testamenter. Om du har en kriminell formor eller forfar er det mulig å søke på siden Old Baileys for å finne ut hvilke straffbare handlinger de gjorde, og hva dommen ble. ■■

Sporet opp familiens spennende historie

Jana Weidemann skulle bare gå gjennom familiehistorien med sin mor. Sju år senere har hun nøstet seg gjennom flere europeiske land og gitt ut bok om funnene sine.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– Hver dag jeg arbeidet med familiehistorien var en begivenhet, en opplevelse og en reise. Andre folk reiste til eksotiske steder, jeg dro innover i denne historien, sier Jana Weidemann.

Hun er til daglig avdelingsdirektør i Kunnskapsdepartementet, men har siden 2009 brukt mye av fritiden sin til å nøste opp familiens historie. Det har ført henne til arkiver og museer i flere europeiske land, og resultert i boken *Piken fra Europa*, som kom ut tidligere i år.

TRE GENERASJONER

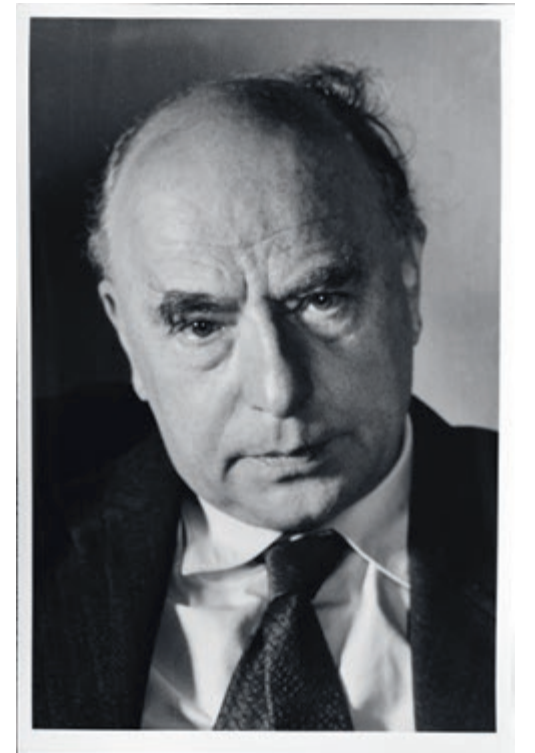
Historien spinner rundt Weidemanns tsjekkiske familie. Oldefar og oldemor; Jan og Ela; morfar og mormor: Artur og Hana, og moren hennes; Handula. Sistnevnte flyttet til Norge på 40-tallet og bosatte seg etter hvert på Lillehammer.

– Jeg visste noe om familien min fra før, men det var også noen ting som var litt mystiske i familiehistorien. Som marsipanen vi fikk tilsendt fra Tyskland hver jul. Fra en de kalte «Onkel Doktor».

HVEM VAR «ONKEL DOKTOR»?

Det var på mange måter «Onkel Doktor» som var grunnen til at Weidemann begynte å nøste opp familiehistorien. Egentlig het han Otto Strasser og var leder av den nazistiske utbrytergruppen Die Schwarze Front. Som en av Hitlers tidligere nærmeste medarbeidere, ble han av propagandaminister Joseph Goebbels erklært som Førerens fiende nummer én. På starten av 1930-tallet, flyttet han til Praha for å kunne drive propaganda mot Hitler. Der møtte han Weidemanns mormor og ble samboer med henne.

Dette samboerskapet skulle få store konsekvenser for familien. Mormor Hana og søsteren hennes ble i 1939 arrestert og sendt til fengsel i Berlin av Gestapo. Anklaget for høyforræderi mot den tyske staten. Hana ble senere sendt videre til fangeleiren Ravensbrück for et par måneder. På tidspunktet dette skjedde, hadde Otto reist videre til Sveits.

Otto Strasser på 1960-tallet. Det finnes ingen bilder av Hana og Otto sammen, alt ble tatt av Gestapo.

Det var brevene som mormoren hadde sendt fra Berlin til de hjemme som vekket interessen for familiehistorien hos Weidemann.

– Jeg oversatte brevene, og det var en opplevelse i seg selv – plutselig ble jeg kjent med livene deres. Da jeg hadde gjort dette, tenkte jeg det kunne være spennende å få vite noe mer om hvordan de hadde hatt det i fengselet – og hvordan det gikk med rettssaken.

TEGNET BILDER MED ARKIVMATERIALE

Hvordan forsker man egentlig på en familiehistorie som følger en rekke personer tett over mange år og flere land? Weidemann har grunnfag i historie, men hadde

Tre generasjoner. Jan og Ela med datter Hana og barnebarna Arta og Handula. ALLE FOTO: PRIVAT

Ela, Handula og Arta leser Hanas brev fra fengselet i Berlin.

ikke noen erfaring med arkivarbeid og slektsforskning for hun startet. Hun kunne heller ikke tsjekkisk, så all dokumentasjon som var på dette språket måtte hun få hjelp av familien til å få oversatt.

– Familien min sparer på alt, så jeg startet med familiesamlingen vår. Men etter hvert måtte jeg til andre arkiver. Og det var først da jeg fant dokumentene i arkivene jeg kunne tegne et bilde av personene jeg skrev om.

BUNDESARCHIV OG RØDE KORS GAV SVAR

For å finne ut hvor hun skulle begynne å lete, fikk hun råd av noen gode hjelpere som kjente historiefaget og arkivene bedre enn henne selv.

– Jeg visste det hadde vært en rettssak og forhør da mormoren min ble sendt i fangenskap til Tyskland. I Bundesarchiv i Berlin fikk jeg først beskjed om at dokumentene måtte være tapt, men så fant de dem likevel. Det var utrolig nok over 100 sider med forhør av Hana. Men hvordan hadde hun hatt det i Ravensbrück?

Det viste seg at de frigjorte fangene hadde tatt med seg arkivmaterialet jeg var på jakt etter til Polen etter krigen, for at tyskerne ikke skulle ødelegge bevis. I Ravensbrück fikk jeg derfor beskjed om å kontakte en polsk adresse for å få tak i dokumentene jeg trengte. Det viste seg at jeg måtte skrive søknaden på polsk, og det kostet mye å få tilsendt denne dokumentasjonen. Jeg gav derfor dette opp. Men jeg kom på at jeg kunne spørre Røde Kors i Norge hjelp. Etter noen måneder fikk jeg tilsendt dokumentasjon på da hun kom til leiren og hvem hun kom sammen med, sier Weidemann.

NAVNET GJEMTE SEG I EN STABEL MED BREV

I jakten på flere opplysninger om mormoren, oppsøkte hun også arkivmateriale etter Otto Strasser.

– I arkivet til Institut für Zeitgeschichte i München, som blant annet driver forskning på 2. verdenskrig, hadde de en hel seksjon med arkivmateriale etter han. Jeg sendte derfor en e-post til dem og spurte om de hadde noe materiale på Hana Brodská. Arkivet svarte at

de hadde referanser til navnet hennes. Jeg dro derfor dit. Det viste seg at referansene skjulte seg i en stabel med personlige brev som Otto hadde skrevet til venner. Otto hadde håndskrift som en gris – på tysk – jeg måtte melde pass. Men arkivet var faktisk så greie at de, etter at jeg hadde dratt, gikk gjennom alle brevene for meg, skrev av de aktuelle tekstene og sendte meg det på e-post. Da var jeg imponert, sier Weidemann.

FRA ET STENGT TIL ET ÅPENT ØST-EUROPA

For resten av familiehistorien var de tsjekkiske arkivene viktige. Både Národní archiv, nasjonalarkivet, og Archiv bezpečnostních složek, arkivet etter de hemmelige tjenestene i Praha.

– I nasjonalarkivet fant jeg folkeregisteropplysninger og politiarkivet, der familiemedlemmene hadde egne mapper. Her fant jeg bostedsadresser, søknader om tilatelse til å drive restauranter, min oldefars fartsbøter, samt pass og visumsøknader. I arkivmaterialet etter de hemmelige tjenestene fant jeg informasjon om hva min mor og mormor hadde foretatt seg til ulike tider, og fikk dermed dokumentert at de hadde vært overvåket, sier hun og legger til:

– Det er et paradoks, for før var Øst-Europa så stengt og lukket. Nå er mye informasjon åpen, og mer tilgjengelig enn hos oss. Jeg kunne få opplysninger om alle jeg ønsket. Mye av den er digitalisert også. Jeg fikk med meg en CD med materiale – helt gratis.

LOV Å SPEKULERE LITT

Å reise til stedene forfedrene dine har levd og bodd anbefaler hun alle å gjøre. Hun råder deg også til å lese bøker knyttet til temaer og steder du skal skrive om.

– Du må la detaljene snakke til deg – da skjer det ting. Man må også tillate seg å spekulere litt. Hvordan var omgivelsene og miljøet da mormor vokste opp? Dette finnes det gjerne litteratur om, og så kan du plassere personene du kjenner inn i den.

HVA KAN MAN TA MED, OG HVA BØR UTELATES?

Et dilemma for mange som skal skrive ned familiehistorien sin er hvor mye de skal ta med. På mange måter er det jo urettferdig å tegne et bilde av en person, basert på arkivmateriale du finner. Det er veldig ensidig, beskriver ofte detaljer, og må utfylles av andre kilder, for eksempel overlevert fortelling.

Alle familier har mørkere kapitler, og skal man ta disse frem i lyset? Weidemann tenkte mye over dette da hun skrev. For hvordan skulle hun for eksempel omtale at mormor var samboer med en stornazist?

Når det gjaldt mormoren snakket hun knapt om

det hun opplevde før og under krigen. Weidemann tror hun ville glemme. Hun var også redd for at forholdet til Otto kunne skape problemer på nytt i det kommunist-okkuperte Tsjekkoslovakia.

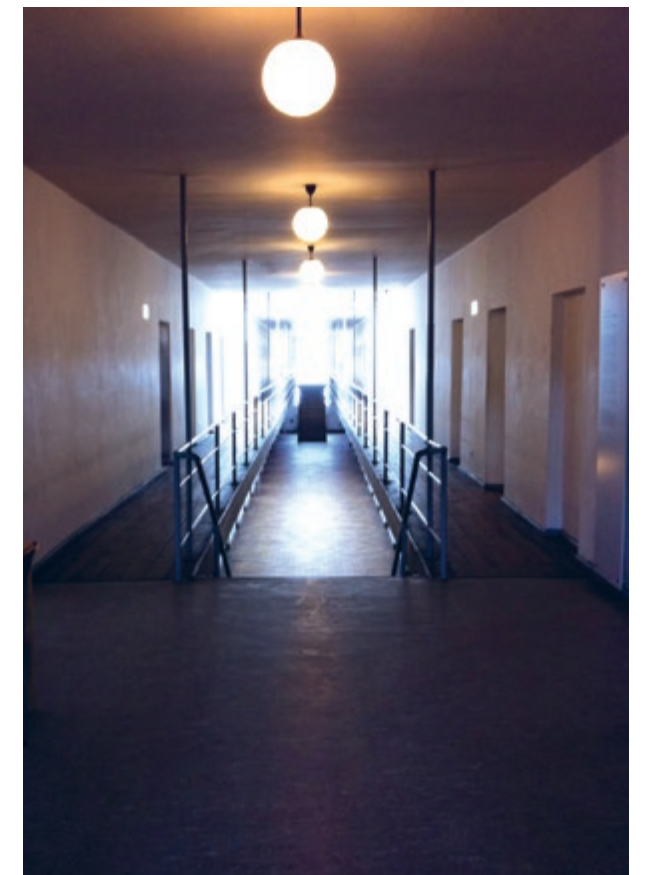
– Det hadde vært annerledes å arbeide med historien hvis jeg hadde trodd at mormor delte de politiske meningene til Otto Strasser. Det har hun og familien hele tiden benektet, og jeg har ikke funnet noe materiale som peker i den retningen heller.

HVILKE KONSEKVENSER FIKK MORMORENS VALG?

Men ett spørsmål plaget likevel Weidemann. Fikk mormorens handlinger konsekvenser for andre?

– Da hun ble arrestert var hun jo i mange forhør, og jeg lurte veldig på om hun der angav noen som senere ble tatt i Gestapo. Jeg måtte derfor gå gjennom alle personene hun nevnte i forhørene og undersøke hvor det var blitt av dem. Det viste seg at de enten var tatt allerede, hadde flyktet eller var utenfor mistanke. Da ble jeg lettet, sier hun, og legger til at familiehistorien gjerne kan engasjere deg mer enn du trodde på forhånd. ■

Cellefengslet i Ravensbrück, hvor Hana ble sendt.

Få hjelp med slektsforskningen din av Slekt og Data

Slekt og Data og Arkivverket undertegnet en samarbeidsavtale før sommeren, om å tilby gratis slektsforskerhjelp på Riksarkivet og landets statsarkiv. Nå er tilbudet i full gang.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– Jeg er her for å finne ut mer om en av mine slektninger som emigrerte til USA i 1907, sier Per Ivar Alme.

Han var en av dem som tok turen da flinke slektsforskere fra Slekt og Data Oslo/Akershus inviterte til slektshjelp på Riksarkivet 6. november.

Dette er et månedlig tilbud på Riksarkivet. Også på statsarkivene finner du tilsvarende tilbud.

HAR FUNNET UT MYE, VIL VITE MER

Alme begynte å slektsforske etter å ha sett på «Hvem tror du at du er?». Han har gradvis funnet ut mer og mer om slektningene sine, og sporet opp en del opplysninger om slektningen som emigrerte. Den har han samlet i en mappe som han har med seg. Nå er han klar for å få vite mer.

– Jeg den eldste gjenlevende i familie, og tenker det

er fint å kunne overføre kunnskap om slektninger videre til mine barn og barnebarn. Gjennom slektsforskningen har jeg funnet ut mange morsomme ting så langt. Blant annet at tippoldefaren min ble født samme dag som barnebarnet mitt, og at vi tilhører en slekt som har bodd i Oslo i mange generasjoner.

INSPIRERT AV PROSJEKT I SØR-TRØNDELAG

Samarbeidet er inspirert av et tilbud Slekt og Data Sør-Trøndelag har hatt på Statsarkivet i Trondheim i en årrekke. Der får du slektshjelp på lesesalen en gang i uken.

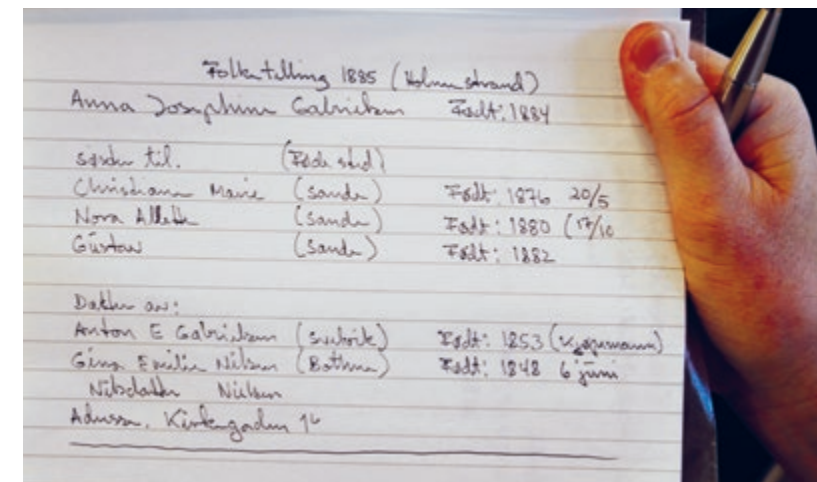
I Oslo hadde de første dag med slektshjelp i april. Eva Trosdahl har vært frivillig på nesten alle arrangementene siden det. Hun stiller også opp på den månedlige slektskaféen som Slekt og Data Oslo/Akershus har i Øvre Slottsgate 2B.

Arne Kristiansen fikk hjelp av Eva Trosdahl på Riksarkivet.

– Vi bruker å få mange besøkende når vi er på Riksarkivet. De som kommer lurer på veldig mange ulike ting. Selv har jeg mest greie på kirkebøker og folketellinger, og slektsforskning i Sverige, sier hun.

Ønsker du også å få hjelp med slektsforskningen din

Mange har med seg slektsopplysninger de selv har funnet til arkivene. Men det er selvsagt ikke et krav.

av Eva eller en av våre andre frivillige? Gå inn på kalenderen på våre nettsider, og få en oversikt over hva som skjer hvor. Ønsker du å bidra med veiledning, kan du ta kontakt med din lokale distriktsleder. Du finner kontaktinformasjon til disse på distriktslagenes nettsider.

Nå kan det bli gratis å slektsforske i Sverige

Den svenske regjeringen vedtok i september at det svenske Riksarkivets tjenester skal bli fritt tilgjengelig for alle. Det meste tyder da på at du fremover slipper å betale for å finne dine svenske forfedre.

ILLUSTRASJONSFOTO: BERRE

I dag må du betale for å få tak i mesteparten av arkivinformasjonen i Sverige, selv den som har kommet fra Riksarkivet. Arkivet har gjennom årene bygd opp en base, SVAR, med over 100 millioner digitalt tilgjengelig arkivsider. Det er den som nå trolig blir gratis å bruke.

Å gjøre slektsforskning i Sverige gratis har blitt snakket om i mange år. Men en slik endring har vært avhengig av at Riksarkivet blir kompensert for tapte abonnementsinntekter – 10 millioner kroner. Først i neste års statsbudsjett, får dette forslaget trolig plass.

Vi skriver trolig, da dette bladet går i trykken for budsjettet er endelig vedtatt. Hold deg oppdatert på saken på det svenske Riksarkivets sider.

– Vi er i kontakt med mange studiesirkler som driver med slektsforskning. De forteller at det er en del av deres medlemmer som ikke tar seg råd til å bruke slektsforskerbasene, selv om det er snakk om rundt en tusenlapp hvert år. Så i et demokratisk perspektiv, ser vi at abonnementsløsningen vi har hatt til nå, kan være et hinder for en del som ønsker å finne ut mer om hvor de kommer fra, sier Rolf Källman, sjef for Divisionen for verksamhetsstöd hos Riksarkivet.

Det er hans avdeling som nå jobber med omleggingen

fra abonnements-tjeneste til fritt tilgjengelig arkivmateriale som trolig kommer. Planen er at betalingsmuren skal falle fra 1. februar, om budsjettforslaget går gjennom.

– Det første vi nå gjør er å jobbe med kommunikasjonen utad til brukerne. Blant annet ved å informere om tilbakebetalingsløsningen vi tilbyr de som har tegnet abonnement som løper lenger enn til februar. Vi jobber også med å øke vår tekniske kapasitet, for at vi skal kunne håndtere flere besøkende. SVAR har rundt 11 000 abonnenter, sier han, og legger til at de fremover ønsker å høste erfaringer fra riksarkivene i Danmark, Norge og Finland.

Men ved å gjøre Riksarkivets arkivmateriale gratis tilgjengelig, frykter mange at noen av dagens søkebasen skal forsvinne. Den kanskje mest populære er Arkiv Digital. Källman sier de har en løpende dialog med dem for tiden.

– Vi har ingen mål om å utvikle spesifikke slektsforsker-tjenester som skal utkonkurrere de tjenestene som allerede finnes. Vi skal heller legge energien i å

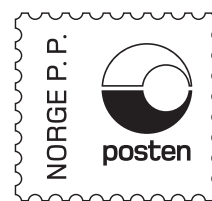
gjøre dataene vi har så åpne, tilgjengelige og fri som mulig. Så ønsker vi at andre skal utvikle tjenester og applikasjoner mot mer spissede målgrupper.

Arkiv Digital omtaler selv om endringen i et blogg-innlegg fra 20. oktober. Der ser de fremdeles en fremtid for tjenestene de tilbyr, og skriver blant annet:

«Vi tror och hoppas på att de eventuella förändringarna genomförs på ett rimligt sätt med lika villkor för alla aktörer och att vi får till ett gott samarbete med Riksarkivet. Får vi det så är vi övertygade om att vi kommer att kunna fortsätta att satsa på att ge alla släktforskare nytt innehåll och nya tjänster. Vi vill bygga vidare med annat material som flygfoton, kompletterande samlingar, porträttarkiv, fler sökbara register, nya geografiska stödsystem med mera».

Källman håper mer tilgjengelig arkivmateriale vil føre til at enda flere tar dette i bruk, og at bruksområdene og målgruppene utvides.

– Det som finnes i arkivene kan brukes i alt fra byplanlegging til medisinforskning. Vi håper også at det tas enda mer i bruk av skoler og universiteter i fremtiden.

Returadresse:
Slekt og Data
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Embla Familie og Slekt

Versjon 10

embla.no

Artistisk tre

Det eneste i verden

Utrolig morsom å jobbe med

Lys opp en familiegren

TILBUD

990 kr

for hele pakken

Inkluderer

Versjon 10

990 kr

Versjon 9

GRATIS

1 års medlemskap i Norsk Familiehistorie

GRATIS

Bruk denne linken for å benytte deg av
tilbudet: www.embla.no/slektogdata

Normal pris 1290 kr

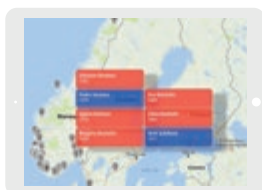
Din bokhylle

Meget enkelt å starte

Embla anesirkel

Full oversikt

Kart

Historisk tidslinje

Kjempegod oversikt

som i versjon 9

Familiealbum

Del minnene med andre

Embla Familie og Slekt er et tradisjonelt slektsprogram, familie- og minnealbum. Det er ingen som har holdt på så lenge som oss gjennom de siste 21 år med å gi norske slektsgranskere et godt og enkelt dataprogram for å holde orden på familietreet med personer, historier, bilder, kilder og mye mer. Vi jobber for at du og alle andre som driver med slektsgransking i Norge skal kunne bruke gode dataprogram i vårt eget språk utviklet av norsk firma med tradisjoner. Versjon 10 kan brukes på Mac, iPad, Android nettbrett, Linux og selvfølgelig Windows.